

IZVJEŠTAVANJE O
MARGINALIZOVANIM
I RANJIVIM GRUPAMA
U BOSNI I HERCEGOVINI

ANA LIZA

MEDIJSKIH SADRŽAJA

Naslov:

IZVJEŠTAVANJE O MARGINALIZOVANIM I RANJIVIM GRUPAMA U BOSNI I HERCEGOVINI:
ANALIZA MEDIJSKIH SADRŽAJA

Autori/ce:

Davor Marko
Dragana Dardić

Izdavač:

Helsinški parlament građana Banja Luka

Grafička dizajnerica:

Maja Ilić

Štampa:

Grafid, Banja Luka

Tiraž:

500

ISBN 978-99938-28-19-8

Ova publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Helsinškog parlamenta građana Banja Luka i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

This publication has been produced with the financial support of the European Union. The contents of this publication is the sole responsibility of Helsinki Citizens' Assembly Banja Luka and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

**IZVJEŠTAVANJE O
MARGINALIZOVANIM I RANJIVIM
GRUPAMA U BOSNI I HERCEGOVINI**

- ANALIZA MEDIJSKIH SADRŽAJA -

Banja Luka, juni 2013.

1

1. Uvod

Ukoliko bi dekonstruisali i analizirali strukturu društava u zemljama našeg regiona, došli bi do zaključka da oko 15 posto osoba ima neku vrstu invaliditeta ili poteškoće u razvoju, da je 15 do 20 posto raseljenih, da je 30 posto u manjinskoj poziciji (bilo da je ona formalna ili faktička), da 30 posto čine djeca, da su više od polovine žene, da 30 posto živi na granici ekstremnog siromaštva, a da je između 30 i 50 posto nezaposlenih. Ukoliko saberemo ove procenete dobijamo brojku od preko 100 procenata što ukazuje da se svako od nas, u određenom momentu, može naći u manjinskom odnosno u marginalizovanom položaju, i što je još indikativnije – da je veliki broj onih koji su marginalizovani duž više osnova, i koji zbog toga trpe višestruku diskriminaciju.

U kontekstu takvih društava u kojima su različitosti i marginalizacija duž raznih osnova pravilo, a ne izuzetak, mediji mogu da igraju različite uloge i zauzimaju raznolike pozicije:

- (a) mogu biti odraz takvog društva,
- (b) mogu realnost zamagljivati ili ignorisati,
- (c) mogu kritički preispitivati negativne pojave u društvu i odnos društva spram pojedinaca i grupa koje su marginalizovane,
- (d) i mogu produbljivati taj jaz i doprinostiti daljoj marginalizaciji.

U namjeri da istraže i analiziraju koju od ovih uloga, i u kom obimu, bosanskohercegovački mediji najviše ostvaruju kada izvještavaju o marginalizovanim grupama, Helsinški parlament građana Banjaluka i Fondacija Cure iz Sarajeva su, u saradnji sa medijskim analitičarem Davorom Markom, sa Univerziteta u Beogradu, izradili metodologiju za praćenje medijskog izvještavanja o marginalizovanim grupama u BiH i monitorisali 12 medija u BiH.

U publikaciji predstavljamo rezultate dvomjesečnog monitoringa, kao i metodologiju koju i vi možete koristiti, prilagođavajući je svojim potrebama, uzorku, obimu i ciljevima istraživanja. Ova metodologija, kao i svaka druga, može biti unapređena, ali naša namjera je bila da ponudimo set indikatora/varijabli koji odgovaraju na ključna pitanja u vezi sa predstavljanjem marginalizovanih grupa u medijima i stvorimo mogućnost kontinuiranog praćenja i upoređivanja rezultata medijskog monitoringa u BiH. Metodologija kombinuje kvantitativne i kvalitativne metode istraživanja

medijskog sadržaja, i stoga bi trebalo ne samo da ponudi puki statistički pregled analiziranih medijskih objava, već i da rezultira njihovom dobrom interpretacijom.

Iako u BiH postoji određeni kontinuitet u praćenju medijskog izvještavanja o pojedinim grupama, prije svega ženama i nacionalnim manjinama, željeli smo ponuditi jedinstvenu metodologiju koja bi bila primjenjiva na sve marginalizovane grupe i koja bi, uz uključivanje kvantitativne i kvalitativne analize medijskog sadržaja, uz ponuđenu interpretaciju, odgovorila i na neka od vrlo važnih pitanja: Koja je danas uloga medija u (ne)afirmaciji prava marginalizovanih grupa? Koji su diskursi marginalizacija prisutni danas i koji ih mediji iniciraju ili kreiraju svojim sadržajima? Da li su trendovi u izvještavanju zajednički za sve medije ili, pak, neki to rade kvalitativno drugačije? Koji su primjeri dobrog, a koji lošeg izvještavanja? Koja bi trebalo da bude uloga medija u procesu senzibilizacije javnosti za probleme marginalizovanih?

2

2. Zašto je važno analizirati medije?

Namjera ovog istraživanja je bila da analizira kakva je percepcija i predstavljanje marginalizovanih grupa u medijima BiH, putem analize programske i sadržajne ponude vodećih elektronskih, štampanih i online medija u BiH, s ciljem da ispita na koji način odabrani mediji izvještavaju o tri grupe/populacije čiji je stepen marginalizacije u bh. društvu raznolik. Uz raznolikost programske i sadržajne ponude, istraživanje je metodološki tako koncipirano da dekonstruiše – po unaprijed zadatim varijablama – praksu medijskog izvještavanja, sa posebnim fokusom na kvalitativni i konotativni aspekt odnosa izabranog medijskog uzorka prema marginalizovanim grupama.

Definicije marginalizacije su raznolike, a grupe koje se mogu smatrati marginalizovanim su raznorodne, a njihov marginalizovani položaj je također uzrokovan raznolikim faktorima. Ono što je zajedničko mnoštvu definicija društveno marginalizovanih grupa, a djelimično se preklapa i sa značenjima društvene isključenosti, pa i diskriminacije, jeste da su te grupe – ne svojom voljom – isključenje iz najvažnijih društvenih procesa poput donošenja odluka, aktivnog pristupa resursima, privređivanja (koje se uglavnom ogleda kroz stope nezaposlenosti), kvalitetnog obrazovanja, kulturnog života, i generalno života dostojnog građana i građanki jedne demokratske države. Ovo su sve faktori koji oslikavaju „stanje na terenu“, odnosno realnost. Ono što dodatno usložnjava položaj ovih grupa jeste njihova percepcija, koja je često kreirana i nametnuta putem medija. Ove grupe se stigmatizuju kao niže vrijedne, njeni pripadnici i pripadnice kao građanstvo „drugoga reda“, kao neko ko stalno ima potrebu ili je u poziciji da se bori i da zahtjeva svoja prava i zavisi od milosti „države“, odnosno političke elite. Ono što je osnovni determinišući element njihove marginalizovanosti, uz faktore poput brojnosti, rodne, kulturne, religijske, nacionalne, etničke, starosne ili neke druge razlike, stepena invaliditeta – psihičkog ili fizičkog, jeste – da se one ne nalaze u poziciji moći, odnosno na položaju koji im omogućava da utiču i iniciraju donošenje suštinskih odluka bitnih za njihova prava i položaj u društvu.

Zbog toga je i važno analizirati medije, jer pojedini mediji prepoznaju stvarne probleme sa kojima se pripadnici/ce marginalizovanih grupa suočavaju i aktivno o tome izvještavaju, doprinoseći tako, ne samo većoj vidljivosti ovih grupa, nego i njihovom pozicioniranju u javnom i političkom životu. U vremenu komercijalizacije i tabloidizacije medijskog prostora, od suštinske je važnosti promo-

visati etičke i profesionalne standarde izvještavanja i koncept društveno odgovornog novinarstva i ne dozvoliti da politički i ekonomski centri moći presduno utiču na kreiranje medijskih sadržaja. Mediji, odnosno novinari i novinarka, su često jedini saveznici i jedina spona između predstavnika/ica različitih marginalizovanih i ranjivih grupa i onih koji u njihovo ime donose odluke. I koliko je taj “novinarski glas” objektivniji, profesionalniji i odgovorniji, toliko će i društvu u kojem živimo biti bolje¹.

Ne možemo biti sretni i ispunjeni, ako većina ljudi oko nas to nije. Novinarski posao je danas daleko odgovorniji nego što je bio. Jer mediji, pored toga što odražavaju stvarnost u kojoj živimo, oni i održavaju ili podržavaju društveno prihvatljive konstrukte i predstave o pojedinim grupama i njihovim ulogama u društvu. I kao što mogu da svojim izvještavanjem podstiču stereotipe i predrasuda, mogu da utiču i na njihovo razobličavanje.

- 1 U cilju da motivišu novinare/ke da svojim izvještavanjem približe probleme i potrebe marginalizovanih grupa široj javnosti i da utiču na odgovorne institucije da kontinuirano rješavaju probleme ovih grupa, Helsinški parlament građana Banjaluka, sa partnerskim organizacijama, ustanovio je 2011. godine novinarsku nagradu „Srđan Aleksić“. Nagrade se dodjeljuju novinarima i novinarkama štampanih, elektronskih i on-line medija iz Bosne i Hercegovine čiji tekstovi i/ili prilozi afirmišu i promovišu profesionalno medijsko izvještavanje o marginalizovanim i ranjivim grupama u BiH i rezultiraju konkretnim akcijama i pomacima u praksi. Jedna od nagrada dodjeljuje se za izvještavanje u kontinuitetu onim medijima (emisijama ili novinarima/kama) koje su nevladine organizacije prepoznale kao društveno odgovorne i angažovane. U septembru 2013. godine novinarska nagrada “Srđan Aleksić” za izvještavanje u kontinuitetu postala je vlasništvo Mreže za izgradnju mira BiH. Više na: NOVINARSKA NAGRADA SRĐAN ALEKSIĆ.

3

3. Kontekst

Postoji nekoliko značajnih karakteristika koje oblikuju rad medija danas u BiH, a o kojima se govori i u posljednjim izvještajima koji su se bavili radom medija i medijskim slobodama u BiH²:

- fragmentiranost medijskog tržišta
- pojačani politički i ekonomski pritisci na novinare i novinarku i porast nasilja nad slobodom izražavanja
- pad kvaliteta novinarstva
- promjene kroz koje prolaze tzv. stari ili klasični mediji

Prema raspoloživim podacima, u BiH danas izlazi 9 dnevnih novina i više desetina različitih periodičnih publikacija, djeluje 7 novinskih agencija, 6 javnih servisa, 43 televizijske stanice i 149 radio stanica (uključujući i 5 radio stanica koje program emituju na srednjim talasima i 3 neprofitne stanice)³. S obzirom na procijenjeni broj stanovnika od oko 4 miliona, jasno je da je bosansko-hercegovačko tržište premalo za ovoliki broj medija koji se utrkuju za svoj dio marketinškog kolača.

Borba za oglašivače i porast nasilja nad slobodama izražavanja⁴ u značajnoj mjeri oblikuju medijske sadržaje i prakse izvještavanja koje sve više odlikuje senzacionalizam, a sve manje profesionalizam ili analitičnost. Uticaj političko-finansijskih centara moći na medije i njihova podijeljenost duž etničkih i entitetskih linija je evidentan, naročito u radu javnih servisa Federacije BiH i Republike Srpske.

- 2 Riječ je o Izvještaju u sjeni za BiH iz 2012 koji su radili Vijeće za štampu BiH i Udruženje BiH novinari (Izvještaj u sjeni za Bosnu i Hercegovinu) i Balkanskom medijskom barometru (2012) koji predstavlja sredstvo samoprocjene za mjerenje statusa slobode izražavanja i medija u nacionalnom kontekstu čiju izradu je inicirala i vodila Fondacija Friedrich Ebert (http://www.fes.ba/publikacije_bo12_2.php)
- 3 Podaci o korisnicima tv i radio dozvola preuzeti su iz izvještaja Regulatorne agencije za komunikacije BiH za 2012. godinu: Godišnji izvještaj Regulatorne agencije za komunikacije za 2012. g. a podaci o štampanim medijima sa stranice Vijeća za štampu BiH – www.vzs.ba. Pristupljeno 12. juna 2013.
- 4 Prema izvještaju Reportera bez granica (2013), Bosna i Hercegovina je nazadovala 10 mjesta u odnosu na prethodni izvještaj, te se tako sa 58-e pomjerila na 68-u poziciju po pitanju medijskih sloboda i slobodnog pristupa informacijama. Vidjeti Press Freedom Index 2013: http://en.rsf.org/spip.php?page=classement&id_rubrique=1054

"Nedavno je došlo i do ponovnog korišćenja govora mržnje i jezika nasilja u nekim medijima. Cijeli niz važnih tema ostaje medijski nepokriven.

Senzacionalističko i izvještavanje o skandalima veoma je popularno, što privlači oglašivače i potiče rast gledanosti, što vodi ka boljim poslovnim rezultatima. Ovo ostavlja malo prostora za ozbiljne teme. Dublja analiza događaja i tema izostaje jer su novinari preopterećeni i nemaju dovoljno znanja.... Mnogi novinari su prilično oprezni kada pišu o vladajućim strankama ili o političkoj eliti. Autocenzura je naročito prisutna u privatnim medijima, gdje se mora voditi računa i o interesima vlasnika i oglašivača"

(Balkanski medijski barometar Bosna i Hercegovina 2011, 2012: 8).

Prema izvještaju Mediji u BiH 2013: medijske slobode, profesionalizam i izazovi (2013: 6) čak 80% od 503 ispitanika smatra da je novinarsko djelovanje politički motivisano, ali sa stanovišta marginalizovanih grupa, naročito je indikativan podatak da raste procenat nezadovoljstva temama koje se obrađuju i plasiraju putem medija. Ispitanici ocjenjuju, kako se navodi u izvještaju (2013: 26), da bosanskohercegovački mediji izborom tema ne pokrivaju dovoljno njihove interese i smatraju da bi novinari i novinarkе više trebali da obrađuju socijalne i ekonomske teme, te teme koje se tiču svakodnevnog života građana i teme koje se tiču kriminala i korupcije.

Jedna od bitnih karakteristika današnjeg medijskog djelovanja ogleda se i u promjenama kroz koje prolaze tzv. stari, tradicionalni mediji (štampa, televizija i radio) izazvanim pojavom novih informaciono komunikacionih tehnologija. Stari mediji su prinuđeni da se prilagođavaju novih trendovima, ako žele da opstanu, i iako u BiH primat još drži televizija, stari mediji se polako, ali sigurno mijenjaju.

Ova promjena ogleda se, prije svega, u promjeni dosadašnjeg dominantnog modela komuniciranja "jedan prema mnogima" koji je podrazumijevao jedan emisioni centar, s jedne strane, i manje više pasivnu masovnu publiku, s druge strane. To se sa pojavom novih medija (on-line mediji, web sajtovi i portali, društvene mreže) značajno promijenilo, jer je sada „pasivnoj publici“ omogućeno da ne samo prima, nego i daje i razmjenjuje informacije. I ova činjenica je jako važna sa stanovišta marginalizovanih grupa koje upravo u novim medijima pronalaze svoj alternativni prostor koji im omogućava vidljivost, prisutnost, povezivanje i javnost, što je pokazao i naš monitoring medija.

4

4. Metodologija

4.1. Istraživački cilj

Namjera istraživanja je bila da putem evaluacije sadržaja određenog medijskog uzorka analizira:

- Frekventnost i kvalitet izvještavanja o tri izabrane marginalizovane grupe,
- Trendove i medijsku praksu u izvještavanju o marginalizovanim grupama,
- Kontekst i uklon izvještavanja,
- Upotrebu medijskog jezika.

Polazne pretpostavke su bile da će teme koje se tiču marginalizovanih grupa biti nedovoljno zastupljene u medijskim sadržajima i da će se, u kvalitativnom smislu, potvrditi da se o temama marginalizovanih grupa piše ad hoc, manifestaciono (povodom obilježavanja nekih datuma) i negativno (nemaju, nedostaje, ne znaju, ne mogu, itd).

Svrha samog monitoringa je bila sagledati trenutnu medijsku sliku po pitanju izvještavanja o marginalizovanim grupama na osnovu unaprijed postavljenih parametara i na bazi dobijenih rezultata definisati preporuke kako bi se poboljšalo i unaprijedilo medijsko izvještavanje o marginalizovanim grupama.

4.2. Marginalizovane grupe

Monitoringom su bile obuhvaćene tri grupe – osobe sa invaliditetom, pripadnici nacionalnih manjina u BiH i žene – koje su marginalizovane po raznolikim osnovama, i o kojima mediji, to su dosadašnja iskustva pokazala, izvještavaju na kvalitativno različite načine.

Odabir ove tri raznoliko marginalizovane grupe pružio je priliku da se uoče i uporede trendovi u medijskom izveštavanju, te način na koji specifičan položaj date grupe utiče na medijsko izveštavanje i generalno percepciju tih grupa u diskursima koje kreiraju mediji u BiH.

Pretpostavka je bila da će najmanje struktuiran pristup u izveštavanju biti prisutan kod izvještavanja o ženama jer se radi o jednoj širokoj društvenoj i rodnoj grupi koja nije marginalizovana u cjelini, i unutar koje postoje velike razlike kada su u pitanju ekonomski status, društveni položaj,

javni i politički angažman, (samo)svijest o pravima i dužnostima unutar jednog građanskog društva, itd.

O **percepciji pripadnika nacionalnih manjina, naročito romske zajednice**, u bosanskohercegovačkim medijima, rađeno je u proteklih deset godina dosta istraživanja. Tako je Komparativna analiza iz 2008. godine, koju je uradio Mediaplan na bazi godišnjih izvještaja iz 2005., 2007. i 2008. godine (uzorak su bili štampani mediji), pokazala da „romske teme mediji prate ad hoc, manifestaciono i sa elementima protokola. Iako, generalno govoreći, ova navika i dalje postoji kod monitorisanih medija, u toku dvije godine, koliki je bio razmak između dva istraživanja, štampani mediji su razvili sofisticiraniji pristup i aktivniji odnos prema problemima nacionalnih manjina i Roma u BiH i regionu”. Analiza je pokazala da je broj tekstova u štampanim medijima udvostručen – sa 35 tekstova mjesečno u štampanim medijima tokom 2005. godine na 75 tekstova tokom 2007. godine. No, analiza je pokazala da su u pitanju bili uglavnom izvještaji i vijesti (sa preko 90 posto učešća, dok je tek 6 posto tekstova pripadalo nekim analitičkim ili beletrističkim formama poput reportaže, članka ili intervjua). Kvalitet izvještavanja, pokazala je ova analiza, znatno je pogoršan, što ilustruje i veći broj tekstova odnosno tema koje se mogu svrstati u “crnu hroniku” (skoro četvrtina u toku 2007 godine). U ovom periodu, javni servisi su, makar u svojim centralnim informativnim emisija, malo izvještavali o romskoj populaciji. I kada su izvještavali bile su to incidentne situacije, reportaže o teškom životu pripadnika romske populacije, koje su smještane na sam kraj informativnih emisija.

Prema statističkim podacima, oko 10 posto svjetske populacije ima neku vrstu invaliditeta, što nije zanemarivo. Sa druge strane medijsko izvještavanje o ovoj populaciji ili o osobama sa invaliditetom nije adekvatno – po obimu, kvalitetu i senzibilitetu – onome što osobe sa invaliditetom zaslužuju. U BiH nisu sistematski rađena istraživanja o medijskom izvještavanju o osobama sa invaliditetom, ali iskustva iz Srbije⁵ pokazuju da u medijima kada izvještavaju o ovoj marginalizovanoj grupi dominiraju dva ekstrema: s jedne strane, sažaljivi ton, patetika, tugaljivost ili, drugi ekstrem, izvještavanje sa nekakvim neobjektivnim divljenjem, preuveličavanjem svakog uspeha koje se ponekad graniči čak sa dobrim ukusom.

5 Po riječima Ivanke Jovanović, glavne i odgovorne urednica časopisa “Vesnik MD”, koji izdaje Savez distrofičara Srbije, mediji jure za tiražima i za profitom, povlađuju tržištu, prizemnom ili jeftinom ukusu publike, nudeći stereotipe i tradicionalne predstave o osobama sa invaliditetom.

4.3. Osnovne varijable analize

Osnovna jedinica analize je medijska objava – u slučaju štampanih i online medija to je tekst, a u slučaju elektronskih to je objava, odnosno prilog. Zahvaljujući predloženoj metodologiji, svaku od objava analitički tim može dokonstruisati po zadatim varijablama, te na bazi analize svake od njih ponaosob, i ukrštanjem određenih varijabli moguće je iznijeti zanimljiva i važna istraživačka zapažanja.

Osnovne varijable analize bile su slijedeće – medij, vrijeme/datum objave, marginalizovane grupe, žanrovi, audio-vizuelna prezentacija, autorstvo, teme, pozicija objave, tip naslova/najave, izvori, vrijednost sadržaja, vrijednost uklona, i medijski jezik.

4.4. Metodološke napomene

Monitoring je trajao dva mjeseca, od 25. februara do 26. aprila 2013. godine, a dani su praćeni po principu prvi ponedjeljak, drugi utorak i srijeda, treći četvrtak, itd, tako da su svi dani u sedmici bili predmet monitoringa dva puta⁶.

Važno je istaći:

- da je u period monitoringa ušao 6., 7. i 8. mart, kada se obilježava Međunarodni dan žena što je kvantitativno uticalo na nešto veći broj tekstova i priloga o ženama baš u tom periodu;
- da je u vrijeme monitoringa bilo vrlo aktuelno pitanje implementacije presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Dervo Sejdić i Jakob Finci što je rezultiralo i relativno velikim brojem tekstova i priloga koji se tiču prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH;
- da je monitoring obuhvatio i Međunarodni dan Roma, 8. april, što je takođe bio povod da se o ovoj nacionalnoj manjini pojavi nešto više priloga i izvještaja;
- da su se u novinama i na portalima pratile isključivo rubrike koje se tiču Bosne i Hercegovine, dakle ne region i svijet i ne stranice zabave i sporta;
- i da su se na televizijama pratile emisije koje se emituju u udarnom terminu od 19.00 do 22.00 časa.

6 Na monitoringu medija su radili: Ivana Stanković, Željka Umićević, Sanja Stakić, Marko Lakić, Aleksandar Žolja i Dragana Dardić.

5

5. REZULTATI MONITORINGA

5.1. Zastupljenost po medijima

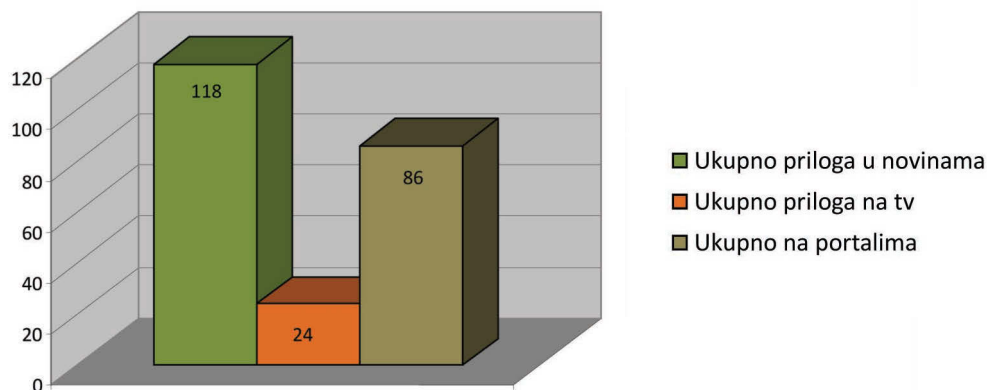
Osnovna jedinica analize je bila medijska objava – tekstovi u štampanim i online medijima i prilozi na elektronskim medijima.

Monitoringom je bilo obuhvaćeno 12 medija: 4 dnevna lista, 4 web portala i 4 tv stanice - dva javna servisa i dvije komercijalne televizije.

Novine	Televizija	Web portali
Oslobođenje	RTRS	Buka.com
Nezavisne novine	FTV	Depo.ba
Dnevni avaz	OBN	Radiosarajevo.ba
Pres RS	BN	Klix.ba

Tabela 1.

Za vrijeme trajanja monitoringa ukupno je kodirano 228 medijskih objava koje su se ticale neke od tri marginalizovane grupe (žena, nacionalnih manjina i osoba sa invaliditetom) i to: 118 u štampanim medijima, 86 na web portalima i 24 na televizijama.

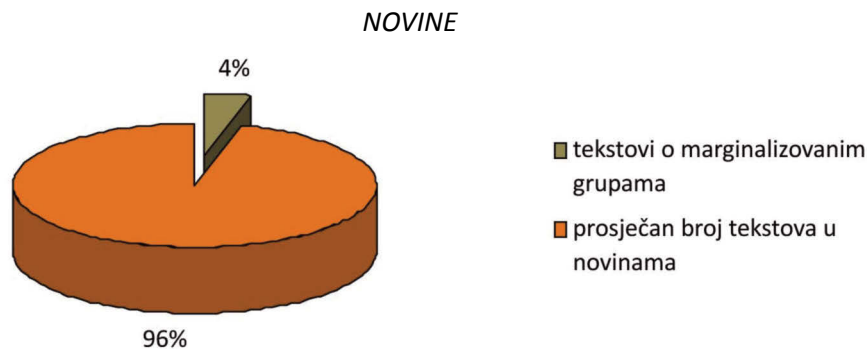
Grafikon 1.

Pojedinačno posmatrajući štampane medije, najveći broj tekstova o sve tri marginalizovane grupe objavljen je u dnevnom listu “Oslobođenje” - 41, zatim u “Dnevnom avazu” - 39, u “Nezavisnim novinama” – 23, a u listu “Press RS” - 15 objava.

Najveća minutaža priloga o marginalizovanim grupama zabilježena je na Federalnoj televiziji (12:60 min), slijede BN TV (11:83 min), Radio televizija Republike Srpske (05:56 min) i OBN (03:55 min).

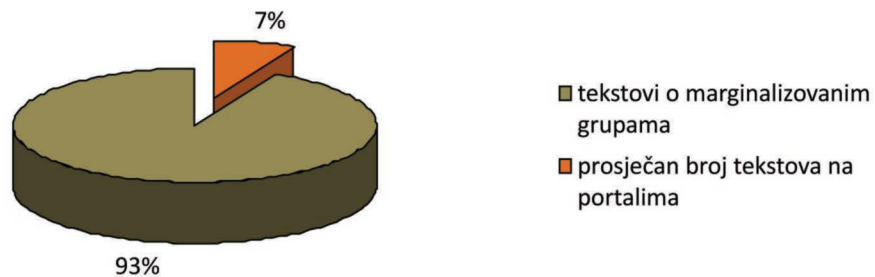
Na web portalima najveći broj objava registrovan je na portalu klix.ba – 32, a slijede depo.ba sa sa 24 objave, radiosarajevo.ba sa 21 i buka.com sa 9 objava.

Međutim, ako se upoređi broj tekstova i priloga sa prosječnim brojem tekstova i priloga u rubrikama koje su bile predmet monitoringa, dobiju se procentualno drugačiji rezultati koji pokazuju da su najveći prostor marginalizovane grupe imale na web portalima:

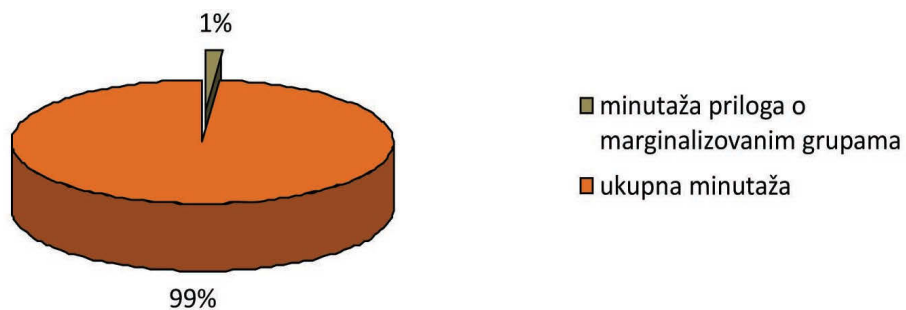
Grafikon 2.

WEB POTRALI

Grafikon 3.

TV

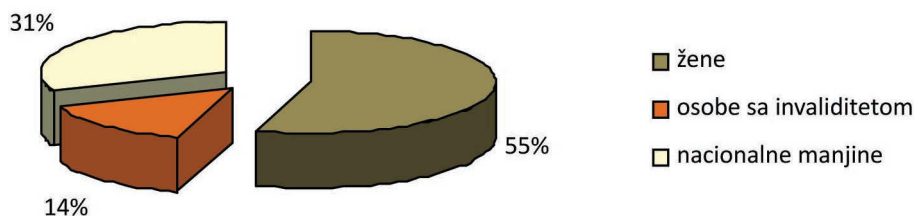

Grafikon 4.

5.2. Zastupljenost po grupama

Najveći broj kodiranih objava (ukupno 228) odnosio se na žene – 125 (55%), a najmanji na osobe sa invaliditetom – 33 (14%). O nacionalnim manjinama kodirano je 70 tekstova/priloga (31%).

ZASTUPLJENOST PO GRUPAMA

Grafikon 5.

Monitoring je potvrdio polaznu pretpostavku da će najviše tekstova i priloga biti o ženama, jer radi se o jednoj širokoj društvenoj i rodnoj grupi koja nije marginalizovana u cjelini, i unutar koje postoje velike razlike kada su u pitanju ekonomski status, društveni položaj, javni i politički angažman. Većem broju objava doprinijela je i činjenica da su monitoringom bili obuhvaćeni i dani uoči Međunarodnog dana žena, kao i sam 8. mart kada je i zabilježen najveći broj objava o ženama, odnosno tekstova i priloga o položaju žena u BiH i problemu raširenog nasilja nad ženama.

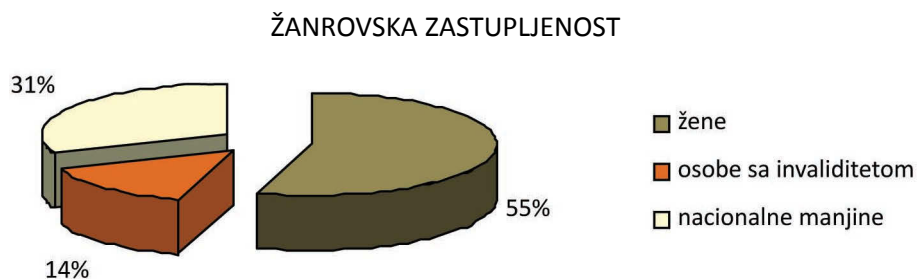
Relativno velikom broju objava koje su se ticale prava i položaja nacionalnih manjina u BiH doprinijela je činjenica da je u vrijeme monitoringa bila intenzivirana politička rasprava o primjeni presude Sejdić – Finci.

5.3. Žanrovska zastupljenost

Kada je riječ o žanrovskoj zastupljenosti, najviše objava o ciljanim marginalizovanim grupama bilo je u formi redakcijskih i agencijskih vijesti (50%), a najmanje u formi intervjua, reportaža ili komentara (vidjeti Tabelu 2).

	ŽANR			
	Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom	UKUPNO:
Redakcijska vijest	39	20	11	70
Izveštaj	34	13	9	56
Agencijska vijest	22	19	4	45
Članak	8	4	9	21
TV paket	8	7		15
Nešto drugo	3	2		5
Izjava	3	1		4
Kolumna ili uvodnik	4			4
Intervju	1	2		3
Reportaža	1		1	2
Komentar		2		2
Hibridna forma	2		2	
Anketa	-	-	-	-

Tabela 2.

Grafikon 6.

Tabela 2 i grafikon 6. nedvosmisleno pokazuju da se o marginalizovanim grupama izvještava uglavnom u formi kratkih vijesti. Od ukupnog broja kodiranih objava, svega 9% njih se odnosilo

na članke, odnosno novinarske forme koje dozvoljavaju da se problem ili događaj istraže i predstave iz više uglova i više različitih izvora.

Najviše članaka objavljeno je o osobama sa invaliditetom i ženama. Iako su osobe sa invaliditetom kvantitativno bile najmanje zastupljene u medijskim sadržajima tokom monitoringa (14% od ukupno 228 kodiranih tekstova), žanrovski kvalitativno su dobile više prostora od predstavnika nacionalnih manjina. O problemima na koje se ukazuje u člancima govore sami predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom ili same osobe sa invaliditetom (vidjeti Tabelu 6.) i problem se istražuje na više nivoa, za razliku od tekstova o nacionalnim manjinama, gdje je, u većini slučajeva, propuštena prilika da se podsjeti na šta se zapravo odnosi presuda Sejdić – Finci, zašto su pripadnici nacionalnih manjina diskriminirani i marginalizovani u bh. društvu u odnosu na konstitutivne narode Srbe, Hrvate i Bošnjake, šta bi implementacija presude značila za pripadnike nacionalne manjine, itd.

5.4. Autorstvo

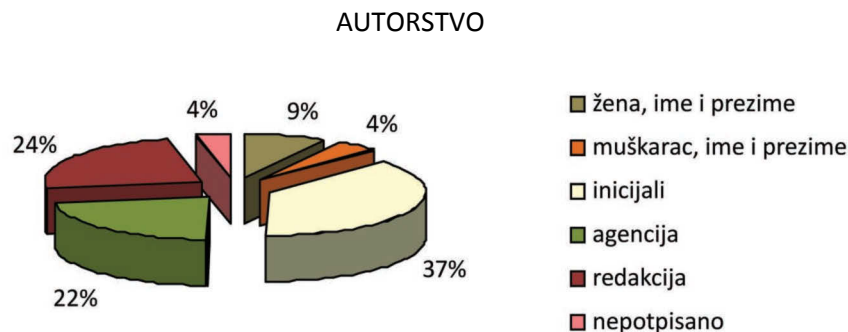
Svrha unošenja ove varijable u kodni list bila je da se pokuša utvrditi ko izvještava o marginalizovanim grupama – da li su to većinski novinarke ili novinari (rodni aspekt izvještavanja) i da li se neko ime u kontinuitetu ponavlja.

Podaci o autorima tekstova/priloga zapravo mogu da pokažu da li u redakciji postoji jasna politika i podjela poslova i zadataka između zaposlenih, da li redakcija vodi računa o tome ko i kakve teme "pokriva", da li su novinari i novinarke specijalizovani da prate određene teme, kao što je slučaj sa sportskim novinarima/kama ili onima koji prate ekonomiju.

Podaci o autorstvu takođe mogu biti itekako korisni i pripadnicima marginalizovanih grupa kada žele da uspostave saradnju ili kontakte sa određenom medijskom kućom i njihovim novinarima/kama. Znaće koga da pozovu, odnosno na koga da naslove svoje poziv i kome da se obrate kada budu željeli da u javnost iznesu neki svoj problem ili najave neku svoju aktivnost.

S obzirom da je najviše objava o ciljanim marginalizovanim grupama bilo u formi redakcijskih i agencijskih vijesti (50%) koje su, u pravilu, nepotpisane, bilo je nemoguće utvrditi ko su zapravo autori tih vijesti.

S druge strane, najveći broj drugih objava (37%) bio je potpisan inicijalima, dok je 4% tekstova bilo nepotpisano, tako da je i u ovom slučaju, izostala mogućnost analize podataka o autorima/icama.

Grafikon 7.

Od 228 kodiranih objava 29 je bilo potpisano punim imenom i prezimenom i to 19 potpisuju žene novinarke, a 10 muškarci novinari.

Nešto veći broj žena novinarki koje se potpisuju ispod tekstova/priloga o marginalizovanim grupama može se tumačiti činjenicom da generalno u novinarskoj profesiji danas imamo više žena, ali i činjenicom da se ženama novinarkama češće daju teme koje se tiču kulture, zabave i socijalne brige nego političke teme⁷.

7 Iako nemamo tačne statističke podatke o broju novinara, žena i muškaraca u BiH, brojne studije i istraživanja skreću pažnju da se novinarska profesija "feminizuje", što se objašnjava činjenicom da je novinarstvo teška, ali slabo plaćena profesija, te da se muškarci "sele" u druge profesije, kao što su menadžerske, u kojima leže moć, novac i uticaj. Ovo se ne odnosi na vlasništvo i bolje plaćene uredničke pozicije, na kojima još uvijek dominiraju muškarci - u vlasničkim strukturama medija žena skoro da i nema, a na uredničkim pozicijama je još uvijek manje žena nego muškaraca. Prema Balkanskom medijskom barometru (2012: 56) na javnom RTV servisu BiH 67% zaposlenih čine žene, ali od ukupnog broja od 14 upravljačkih pozicija samo se na jednoj nalazi žena. U izvještaju Međunarodne federacije novinara pod nazivom "Uspostavljanje ravnoteže – ravnopravnost spolova u novinarstvu" (2009) se navodi da "u medijima radi više žena nego ikada", što potvrđuju i istraživanja Globalnog projekta medijskog monitoringa (Global Media Monitoring Project - GMMP) koji od 1995. godine, prati izvještavanja medija širom zemlje. U posljednjem izvještaju GMMP se navodi da se konstantno povećava procenat žena izvještačica/reporterki u svim oblastima života, iako muškarci reporteri i dalje dominiraju kao izvještači u temama koje se tiču politike i ekonomije. Vidjeti više na whomakesthenews.org.

Kada je riječ o ponavljanju određenih imena novinara i novinarki, monitoring je pokazao sljedeće:

- da novinarka portala buka.com Maja Isović potpisuje tekstove o ženama i osobama sa invaliditetom;
- da se u “Dnevnom avazu” inicijali M. Dedić ponavljaju četiri puta u rubrici crna hronika pod izvještajima o seksualnom zlostavljanju i nasilju nad ženama;
- da se u “Oslobođenju”, ispod kodiranih tekstova o ženama, nacionalnim manjinama i osobama sa invaliditetom, ponavlja više istih imena i inicijala (Jelena Milanović, F. Bender, A. Bećirević, G. Katana i D.P.) te bi se moglo zaključiti da u ovoj redakciji imaju novinare i novinarke profilisane za praćenje određenih tema;
- u listu “Press RS” upratili smo obrazac prema kojem jedan novinar ili novinarka (riječ je o inicijalima) prati osobe sa invaliditetom, jedan nacionalne manjine, a troje njih žene;
- slično je i u “Nezavisnim novinama” gdje se ista imena i inicijali pojavljuju ispod tekstova koji se tiču nacionalnih manjina i žena.

5.5. Kontekst

Društveni kontekst	Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom
	Generalno o položaju grupe: 27	Generalno o položaju grupe: 6	Generalno o položaju grupe: 3
	Obrazovanje: 4	Obrazovanje: 2	Obrazovanje: 4
	Diskriminacija: 4	Diskriminacija: 1	Diskriminacija: 0
	Ostalo: Crna hronika (38 tekstova), kampanja protiv nasilja, prikupljanje pomoći Sigurnim kućama, žene u oružanim snagama	Ostalo: jačanje saradnje Srba i Rusa, saradnja BiH i Makedonije, najava ukrajinske akademske večeri, obilježavanje Dana Roma, izložbe, konstitutivna sjednica Vijeća nacionalnih manjina USK, promocija knjige romske poezije...	Ostalo: Humanitarna akcija ili apel za pomoć (6), prodajna izložba, Gluvi do prevoda samo ako plate, infrastruktura za građane oštećenog vida

Tabela 3.

Najviše kodiranih objava bilo je smješteno u društveni kontekst (148), zatim u politički (64), a najmanje u ekonomski kontekst (11), dok se u kombinovanom kontekstu pojavilo 5 objava.

Politički kontekst	Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom
	Politička zastupljenost i zakonski okvir: 7	Politička zastupljenost i zakonski okvir: 52	Politička zastupljenost i zakonski okvir: 1
	Ostalo: 3	Ostalo: 1	Ostalo: 0

Tabela 4.

Ekonomski kontekst	Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom
	(ne)zaposlenost i diskriminacija u zaradama: 6	(ne)zaposlenost i diskriminacija u zaradama: 0	(ne)zaposlenost i diskriminacija u zaradama: 1
	Ostalo: 2	Ostalo: 0	Ostalo: 2

Tabela 5.

Ovdje treba opet imati na umu da su monitoringom bila obuhvaćena dva dana u oči Međunarodnog dana žena, kao i sam 8. mart, što je rezultiralo većim brojem objava koje se su ticale generalno položaja žena u bh društvu. Ipak, dominiraju tekstovi u crnim hronikama u kojima se izvještava o ženama žrtvama nasilja, silovanja ili ubistava. U slučaju nacionalnih manjina, preovlađuju tekstovi u političkom kontekstu, zbog političke aktuelizacije primjene presude Sejdić – Finci koja se direktno tiče političke participacije nacionalnih manjina u BiH. Zanimljivo je da je najmanje objava kodirano u ekonomskom kontekstu, iako su nezaposlenost i siromaštvo nešto što danas umnogome karakteriše/determiniše položaj marginalizovanih grupa u BiH.

5.6. Izvori

Tokom dvomjesečnog monitoringa kodirane su dvije vrste izvora – personalizovani (osobe kojima je navedeno ime, prezime i funkcija) i depersonalizovani (koji se iskazuju izrazima „saopšteno je iz policije“, poručeno je iz tužilaštva, ili saopštenjima institucija, organizacija ili agencija).

Željelo se vidjeti ko to govori u ime žena, nacionalnih manjina ili osoba sa invaliditetom, koga novinari i novinarka biraju kao svoje sagovornike na ove teme i da li se neke osobe većinski pojavljuju u ulozi „glasnogovornika“ i zastupnika interesa određene grupe.

IZVORI – personalizovani		
Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom
Predstavnici marginalizovane grupe: 32	Političari: 41	Predstavnici marginalizovane grupe: 21
Političari: 21	Međunarodni akteri: 16	NVO aktivisti: 3
Eksperti: 17	Predstavnici marginalizovane grupe: 7	Političari: 1
Međunarodni akteri: 14	NVO aktivisti: 6	Međunarodni akteri: 1
NVO aktivisti: 13	Eksperti: 2	Eksperti: 0
Ostalo: 17	Ostalo: 2	Ostalo: 0

Tabela 6.

Monitoring je pokazao da su objave koje su se ticale žena kao marginalizovane grupe imale najrazličitije personalne izvore – od samih predstavnica grupe, preko političara, međunarodnih aktera do eksperata i NVO aktivista.

Za razliku od žena, kod nacionalnih manjina u ulozi onih koji govore o njima najčešće su se pojavljivali političari (41) i međunarodni akteri (16), a najmanje sami predstavnici grupe (7).

S obzirom na aktuelno pitanje promjene Ustava BiH i implementacije presude Sejdić – Finci, ovaj rezultat se može smatrati i očekivanim, ali je ipak začuđujuće malo izjava samih predstavnika nacionalnih manjina kojih se ovo najviše i tiče!

SEJDIĆ-FINCI

Šestorka jedinstvena u ocjeni sastanka u Briselu

Važan korak BiH ka provođenju presude

Elektorski model u FBiH prihvatljiv • Iz RS se bira jedan član kroz jednu izbornu jedinicu, a iz FBiH dva člana Predsjedništva iz deset izbornih jedinica, deset kantona, kazao Čović • Bosić ocijenio da je postignut napredak

Čović, Radončić, Lagumdžija, Ljubić, Bosić i Dodik: Lideri šestorke mnogo bliže rješenju ključnog uvjeta EU

Mun: Omogućiti normalno funkcioniranje države

Američki ambasador u BiH Patrik Mun

Političari za tri godine nisu ništa uradili u vezi sa 'Sejdić-Finci'

Bosanskohercegovački političari imali su tri godine da nađu soluciju za rješavanje pitanja „Sejdić-Finci“, a nisu ništa uradili, rekao je jučer u Sarajevu za Fenu ambasador SAD-a u BiH Patrik Mun (Patrick Moon).

- Razočaran sam što mnoge političke stranke ne poka-

zuju volju za pronalazak rješenja na osnovu kojeg bi se omogućilo normalno funkcioniranje države - kaže Mun.

Ipak, njegov je generalni stav, kako kaže, optimističan u smislu da će bh. političari naći rješenje i za nastavak stand-by aranžmana s MMF-om. Povodom jučerašnjeg obilježava-

nja Svjetskog dana Roma ističe da je upravo u presudi „Sejdić-Finci“ sadržano otklanjanje predrasuda o Romima.

- Pitanje predrasuda je nešto što se mora rješavati da bismo svi bili jednaki. Ni u jednoj državi ne smije biti diskriminacije na temelju pripadnosti određenoj grupi.

Zato je veliko razočarenje za mene, a i za bh. građane što političari u BiH još nisu u stanju naći nikakvo rješenje u vezi s ovim pitanjem - kazao je Mun.

Prema njegovim riječima, moraju se pronaći rješenja da se promijene stavovi načina razmišljanja o Romima.

Dervo Sejdić

Usporen put ka EU

"Predsednik Saveza Roma BiH Dervo Sejdić ocenio je da nesprovođenje presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci govori o tome da u BiH ne postoji politička volja za rešavanjem osnovnih ljudskih problema. To što politika i političari ne mogu da se dogore odraziće se na BiH. Njen put prema Evropi biće usporen i bojim se da će građani osetiti posledice, rekao je Sejdić. Ag."

Kao što se vidi iz priloženih novinskih tekstova, dominantna uloga da odlučuju o pravima pripadnika nacionalnih manjina i njihovoj uključenosti u društveni i politički život BiH, data je domaćim političarima i akterima međunarodne zajednice. Pripadnici nacionalnih manjina "svedeni su" na format agencijske vijesti.

Pored izjave Derve Sejdića, predsjednika Saveza Roma BiH, tokom monitoringa kodirana je i izjava None, stanovnika romskog naselja Gorica u kojoj se osvrće na presudu Sjeidić-Finci: "Nadamo se da će nam ovaj Dervin proces pomoći da isplivamo i da će nam se uslovi za život poboljšati. Ako nas ne priznaju za ravnopravne građane, neka nam daju treću zemlju, sve ćemo ostaviti i otići. Mi smo Cigani, sposobni smo da zaradimo". Sama reportaža, u kojoj je i Nino jedan od aktera, napravljena je povodom 8. aprila - Međunarodnog dana Roma kako bi se vidjelo kako romska populacija obilježava taj dan u BiH, a ne povodom ispitivanja njihovih stavova po pitanju implementacije presude Evropskog suda u predmetu Sejdić - Finci.

Kod osoba sa invaliditetom (OSI) najčešći novinarski izvori bili su upravo predstavnici same grupe. Političari i međunarodni akteri, kao izvori koji govore o OSI, pojavljuju se samo dva puta. Ovo možda govori i da su za domaće političare i međunarodne zvaničnike osobe sa invaliditetom „manje važne“ i da probleme ove grupe smatraju marginalnim.

Kada je riječ o depersonalizovanim izvorima, dominirali su, kao što se vidi iz Tabele 7., policija, državne institucije (najčešće ministarstva), tužilaštva i nevladine organizacije. Policija i tužilaštva se, u najvećem broju slučajeva, kao izvori pojavljuju u rubrikama crne hronike u kojima se izvještava o nasilju nad ženama. Kod ostalih, kao izvori su navođeni klinički centri, sudovi, političke partije, komšije, itd.

IZVORI – depersonalizovani		
Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom
Policija: 10	Međunarodne institucije: 2	Policija: 1
Državne institucije: 5	Državne institucije: 0	Državne institucije: 0
NVO: 4	Policija: 0	Policija: 0
Tužilaštvo: 4	NVO: 0	NVO: 0
Međunarodne institucije: 1	Tužilaštvo: 0	Tužilaštvo: 0
Ostalo: 16	Ostalo: 3	Ostalo: 0

Tabela 7.

5.7. Pozicija izvora

Nepisano je pravilo da je novinski prilog/članak profesionalni i vjerodostojniji, ukoliko ima više izvora. Međutim, u novinarstvu su česti slučajevi da imamo takozvane jednoobrazne izvore u pogledu stava. Iako nije uvijek pravilo (zavisno od konteksta), različiti stavovi omogućavaju veću mogućnost recipijentu da sagleda problem, odnosno događaj o kojem se izvještava. Dakle, jedin-

stveni izvori su oni koji zastupaju više manje jednake stavove, a suprotstavljeni oni koji imaju suprotstavljena gledišta ili nude informacije koje imaju suprotstavljenu sadržinu.

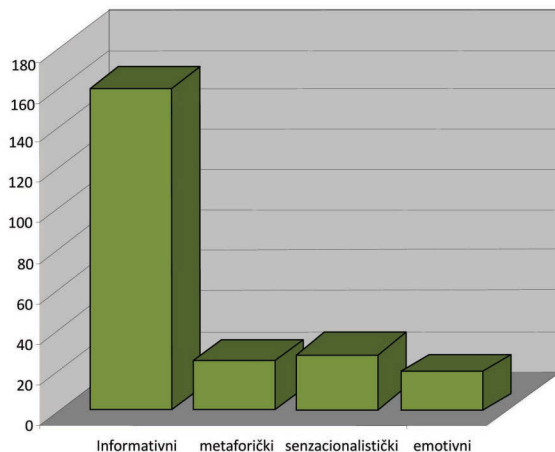
Rezultati monitoringa pokazuju da su većinski u objavama korišteni jedinstveni izvori (215), dok su suprotstavljena gledišta kodirana u 17 objava.

5.8. Tip naslova/ najave

Naslovi su „ogledalo“ svake medijske objave, novinarski mamac i nešto što čitaocima, slušaocima, gledaocima, a posebno onima koji surfaju internetom prvo privlači pažnju. U kodnom listu za praćenje medija, predložena su bila četiri tipa naslova:

- **informativno-narativni**, koji uglavnom sadrže informacije (kompletne ili ne), bez vrijednosnog uklona ili afektivnog naboja
- **metaforički (simbolički)**, čije je značenje nerijetko prenešeno, izvađeno iz konteksta, bilo da se radi o citatima ili o nekim ilustrativnim primjerima
- **senzacionalistički**, često se koriste u medijima kako bi privukli pažnju publike, oni su šokantni, vrlo često ne-etički, eksplicitno opisuju neke događaje, nerijetko tragedije i kriminalne radnje
- **emotivni ili patetični**, na suptilniji način bude emocije čitalaca ili gledalaca, bilo da su u pitanju nečije ljudske ispovijesti ili saosjećanje koje sam novinar/ka dijeli sa osobama o kojima izvještava.

Monitoring je utvrdio da su naslovi u svim praćenim medijima u najvećem broju bili informativno-narativni (175), ali zabilježen je i 21 senzacionalistički naslov, 19 metaforičkih i 13 emotivnih.

Grafikon 8.

	TIP NASLOVA			
	Žene	Nacionalne manjine	Osobe sa invaliditetom	UKUPNO
Informativno-narativni	91	58	26	175
Metaforički	10	8	1	19
Senzacionalistički	17	3	1	21
Emotivni	7	/	6	13

Tabela 8.

Kao primjere metaforičnih naslova navodimo: "Šestorka ponudila korak unazad", "Nije sve tako crno", "Četvorici je Brisel bio zadnji voz", itd., a kao primjer emotivnih naslova izdvajamo: "Uz pomoć dobrih ljudi ponovo vidi na oba oka", "Mina mu oštetila oči, nedavno ostao nepokretan, nema od čega živjeti", "Zaposlite moju mamu", "Kada niko ne može, pomažemo mi", "I amputirac ABiH ostao bez naknade", itd.

Emotivni tipovi naslova zabilježeni su samo kod objava koje se se ticale žena i osoba sa invaliditetom. Priče koje prate ove naslove/najave pokušavaju probuditi saosjećanje kod gledalaca ili čitalaca, naročito kada su u pitanju osobe sa invaliditetom. Mogli bismo im pripisati i "humanitarni" karakter, jer se kroz ovakve objave nastoji i obezbijediti pomoć za osobe sa invaliditetom. Apelo vanjem na ljudsku humanost i solidarnost novinari i novinarka često zaboravljaju da su za rješavanje mnogih problema ove populacije zapravo nadležne vlasti (resorna ministarstva, domovi zdravlja, centri za socijalni rad, itd), i da je njihov zadatak da pozivaju na odgovornost, odnosno da ukazuju na propuste ili neodgovornost vlasti.

Kao primjere senzacionalističkih naslova izdvajamo: "Kćerke vezao konopcem za krevet i silovao" "Očuh slomio lobanju trogodišnjoj postorki", "U nervnom rastrojstvu zaklao majku", "Nama niko ne smeta, a mi smetamo svima", "Djevojčice u rukama naoružanih muškaraca", itd.

Većina senzacionalističkih naslova zabilježena je u rubrici Crna hronika i odnosila se na žene i djevojke žrtve nasilja. U ovom segmentu novinarskog izvještavanja još uvijek je primjetna nesenzibilnost i nepoznavanje fenomena rodno zasnovanog nasilja koje se i dalje svodi na problem jedne porodice ili pojedinca/ke. Čini se da je novinarima/kama i urednicima/ama (koji najčešće opremaju tekstove) jedini cilj iznijeti što više šokantnih detalja i opisa nasilja koji će privući pažnju javnosti, a pri tome se ne vodi računa da li time dodatno ugrožavaju i stigmatizuju žrtvu ili žrtve nasilja.

Kao primjer krajnje problematičnog, neetičkog, neprofesionalnog i tendencioznog naslova koji je kodiran tokom monitoringa izdvajamo:

Klinički centar Banja Luka: Primljena pacijentica

Policiji u Banjoj Luci prijavljene povrede

Silovana djevojčica od osam godina?

Banjalučka policija primila je u petak prijavu o povredi djevojčice između sedam i osam godina, a "Dnevni avaz" nezvanično saznaje da bi se moglo raditi i o silovanju.

- U Klinički centar Banja Luka primljena je pacijentica uzrasta između sedam i osam godina određenih zdravstvenih tegoba. Nakon prijema urađen je konzilijarni pregled. Na osnovu mišljenja ljekara slučaj je prijavljen Centru javne bezbjednosti Banja Luka i Centru za socijalni rad, zbog čega ne možemo govoriti o uzrocima nastanka zdravstvenih tegoba - saopćeno je iz Kliničkog centra u Banjoj Luci.

U banjalučkoj policiji nisu htjeli komentirati slučaj, jer još nisu razjašnjene sve okolnosti pod kojima je djevojčica zadobila povrede debelog crijeva.

- Zbog zaštite maloljetne osobe i zbog toga što još nisu utvrđene okolnosti pod kojima je došlo do povređivanja, nismo u mogućnosti komentarisati slučaj - rečeno je "Avazu" u banjalučkoj policiji.

Kako saznajemo, ljekari nakon pregleda nisu bili sigurni u porijeklo povreda, a zaključeno je da postoji mogućnost da su nastale nasilnim putem te je sve prijavljeno policiji i Centru za socijalni rad.

MI. D.

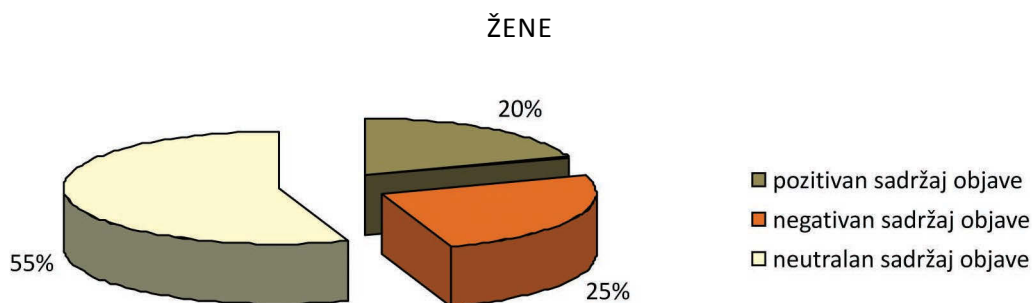
Iako nijedan od navedenih izvora (Klinički centar Banjaluka i banjalučka policija koja nije htjela "komentirati slučaj") ne pominje silovanje, niti se igdje u tekstu eksplicitno pominje da je djevojčica silovana, i iako ni sam novinar ili novinarka (pol nije poznat, jer su navedeni inicijali) ne iskazuje nikakav vrijednosni stav spram djevojčice koja je povrijeđena, uredništvo je odlučilo da stavi naslov koji se završava upitnikom! To je, sa stanovišta novinarske etike, krajnje neuobičajena i problematična praksa. Jedno od pravila novinarske profesije je da u javnost iznosi provjerene i tačne informacije, potkrijepljene iz više izvora, pogotovo kada se radi o nekim osjetljivim temama, tako da je ovaj naslov tipični primjer podilaženja ukusima konzumerističke publike zarad povećanja čitanosti ili profita.

5.9. Vrijednost sadržaja objave

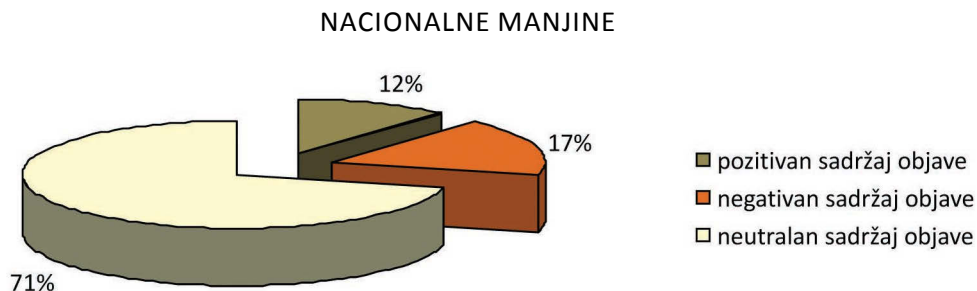
Procjena vrijednosti sadržaja medijske objave je vrlo važna i ona odražava dominirajuću matricu izvještavanja određenog medija o specifičnim temama i/ili grupama - da li se o određenoj grupi izvještava samo kada su u pitanju pozitivne stvari, odnosno negativno konotirane situacije, ili je u pitanju nešto što kontinuirano ne izražava ovakvu vrijednost? Recimo, neki mediji kada izvještavaju o kriminalu fokus mogu staviti na veliki broj kriminalnih djela i neriješenih slučajeva, što je dominirajuće negativan sadržaj, dok drugi mogu isticati pozitivne akcije policijskih službi i veliki broj sudskih procesa koji se vode protiv kriminalaca, što je dominirajuće pozitivan sadržaj. Pod sadržajnski neutralno svrstavamo uglavnom objave u kojima nisu jasno istaknuti ni pozitivni ni negativni elementi, poput nekih protokolarnih vijesti ili odvijanja nekih aktivnosti koje su bile očekivane i kojima nije istaknuta posebna dobrobit ili šteta za određenu grupaciju.

Za vrijeme trajanja monitoringa od ukupnog broja tekstova (228) kodirano je 136 neutralnih sadržaja objave, 47 negativnih i 45 vrijednosno pozitivnih sadržaja objave. Različite vrijednosti sadržaja objave zabilježene su u svim medijima, i odnosile su se na sve tri ciljane grupacije.

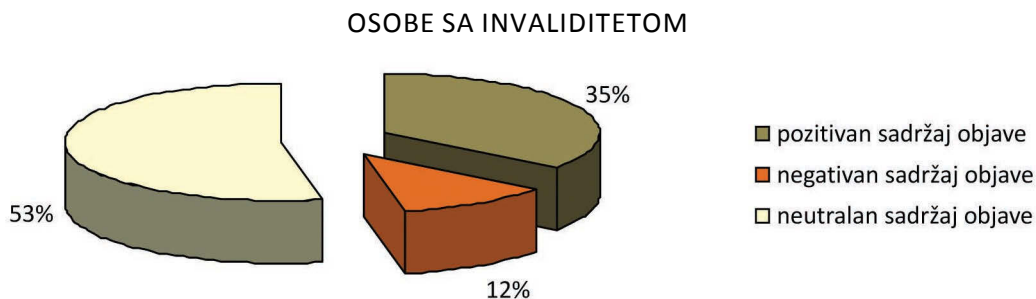
Monitoring je, sa stanovišta vrijednosti sadržaja objave, pokazao da ne postoje značajnije razlike u izvještavanju o određenim temama i/ili grupama. Negativni sadržaji objave zabilježeni su u tekstovima i prilogima o sve tri marginalizovane grupe.

Grafikon 9.

Grafikon 10.

Grafikon 11.

Neki primjeri negativnih sadržaja objave:

- "Političari za tri godine nisu ništa uradili u vezi sa Sejdić – Finci" - u tekstu se dalje navodi da je američki ambasador u BiH Patrik Mun razočaran jer "političke stranke ne pokazuju volju za pronalazak rješenja na osnovu kojeg bi se omogućilo normalno funkcionisanje države" ,
- "Malo žena u BiH ima vlastiti biznis" – povodom 8. marta organizovana je promocija ženskog poduzetništva na kojem je istaknuto da je "mali broj žena u BiH uključen u poduzetništvo" i da mali broj njih ima registrovane biznise i da imaju probleme da postojeće biznise razviju i opstanu na tržištu.
- "Većina raskrsnica nema zvučnu signalizaciju" - u tekstu se navodi da ni uređaji za slijepe i

slabovide koji su postavljeni na pojedinim raskrsnicama u Sarajevu ne funkcionišu, pa "slijepe i slabovidne osobe ne mogu sigurno prijeći raskrsnice", i dodaje se da ovih uređaja nema na ključnim prelazima prema bolnicama, javnim institucijama i školama i fakultetima.

- "Osobe sa invaliditetom sve teže žive" - u tekstu se kaže da se u BiH za ove osobe nije ništa promijenilo "osim priče" i da je "ukupan ambijent u državi takav da se gotovo ništa ne mijenja za ovu populaciju".
- "Čak i u državnoj službi žene u BiH zarađuju manje plate" - u tekstu objavljenom na portalu depo.ba se ističe da žene u BiH zarađuju znatno manje od muškaraca i to u prosjeku 7 posto, i da su razlike u platama najizraženije u sektorima bankarstva, administracije, višeg menadžmenta, "pa čak i u javnoj upravi i državnoj službi". U tekstu se dalje navodi da su žene na početku karijere u najnepovoljnijem položaju i da su "mlade žene koje imaju manje od 3 godine iskustva izložene diskriminiranju prilikom određivanja plate u svim sektorima".

Primjeri pozitivnih sadržaja objave:

- „Ismeta Dervoz prva izvjestiteljica iz BiH" – u tekstu objavljenom u "Dnevnom Avazu" se navodi da će Dervoz pred Stalnim komitetom Vijeća Evrope predstaviti izvještaj o temi "Industrijsko nasljeđe u Evropi" uz isticanje da je Dervoz "prava izvjestiteljica u historiji članstva BiH u Vijeću Evrope". U tekstu se ističu i njeni doprinosi usvajanju Konvencije o prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
- "Saša je prvo dijete sa autizmom koje je upisano u Srednju školu" - reporter/ka u prvi plan ističe Sašine sposobnosti ("još nije postavljena matematička dilema koje bi zbunila ovog mladića... perfektно govori engleski jezik, uči njemački i latinski, istražuje japanski i arapski, kao i sfere modernog marketinga"), ali i skreće pažnju na problem pronalaženja i finansiranja personalnog asistenta koji bi autističnoj djeci trebao da pomaže tokom nastave.

Kao primjere pozitivnih i negativnih vrijednosti sadržaja objave ovdje ćemo predstaviti dva naslova (i teksta) koja se tiču osoba sa invaliditetom – jedan koji govori o dječaku sa autizmom koji se uspješno upisao u srednju školu, i drugi koji govori o problemima gluhih da nađu i plate gestovne prevodioce.

Zivotna pobjeda porodice Rodić iz Čelinca kod Banje Luke

Saša je prvo dijete s autizmom u BiH koje je upisano u Srednju školu

Aleksandar Saša Rodić (17) iz Čelinca kod Banje Luke rođen je s autizmom, a danas je jedini u BiH koji je s tako teškom dijagnozom u stanju pratiti i pohađati redovnu nastavu za srednjoškolce.

- Autizam je bio nepoznata i za mnoge ljekare kada smo dobili Sašu. Sve što smo o tome znali suprug Mile i ja bilo je iz filma "Kišni čovjek" koji smo gledali. Istraživali smo, pratili svaki njegov pokret, komunicirali neprekidno, osluškivali njegove mogućnosti i usmjeravali ga ka tome - priča nam njegova majka Alma.

Do škole i natrag Saša svaki dan putuje 32 kilometra i to gradskim prijevozom iz Čelinca.

- Imali smo sreću da je u prvom razredu imao divnu učiteljicu, koja nije znala šta je autizam, ali je imala puno ljubavi i razumijevanja za njega. Već s pet godina je natprosječno znao geografi-

Aleksandar s roditeljima: Nema matematičke dileme koju ne zna riješiti (Foto: M. Dragojević)

ju. Brzo množi trocifrene brojeve - kažu Sašini roditelji.

Još nije postavljena matematička dilema koja bi zbunila ovog mladića, a nakon kratkog razmišljanja, nepogrešivo zna odgovoriti koji će to dan biti određenog datuma i to za pet ili 10 godina. Uvjerili smo se i da perfektno govori engleski jezik, uči njemački i latinski, istražuje japanski i arapski, kao i sfere modernog marketinga, a posebno ga zanima elektronika.

- Do srednje škole imao je asistenta koji mu pomaže, međutim, u Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite RS rečeno nam je da zakon ne poznaje izuzetke, pa smo bili primorani sami naći i platiti mu asistenta i u srednjoj školi - govore nam Rodići, čiji sin bojuje od visokofunkcionalnog oblika autizma, kojeg karakterizira iznimno zanimanje za određene pojmove. V.S.

Tekst pod naslovom "Saša je prvo dijete sa autizmom koje je upisano u Srednju školu" je primjer tekstova kojima se pokušavaju razbiti predrasude o djeci iz autističnog spektra ili djeci sa nekim oblikom invaliditeta kojima je onemogućeno adekvatno uključivanje u formalno obrazovni sistem. Iako se u BiH neprekidno govori o inkluzivnoj nastavi, mnoga djeca nemaju pristup školama, niti personalne asistente koji bi trebalo da im pomažu da prate nastavu i izvršavaju školske zadatke.

Tekst, kroz priču Sašinih roditelja, otkriva sa čim se sve majke i očevi mogu susresti (od ljekarskog lutanja u određivanju dijagnoze autizma do iznalaženja personalnog asistenta), ali i daje neku vrstu smjernica i ohrabrenja drugim roditeljima da istraju u nastojanjima da djeci obezbijede pravo na školovanje. Tekst je i neka vrsta opomene resornim ministarstvima i/ili vladama da promijene zakone koji predviđaju pomoć za djecu intelektualno umanjениh sposobnosti tokom devetogodišnjeg osnovnog školovanja, ali ne i tokom srednjoškolskog obrazovanja.

GLUVIM OSOBAMA NEOPHODNI PREVODIOCI GESTOVNOG JEZIK

Glivi do prevoda samo ako sami plate

Odbijenice: Teško se zapošljavaju zbog problema u komunikaciji, što je najčešći izgovor da budu odbijeni, kaže Ostojićeva

Albijana BLAGOJEVIĆ

BANJALUKA - Potrebu za prevodiocima gestovnog jezika u RS je veća, a tamo gdje ih gluve osobe i dobiju, moraju ih same platiti.

Usluge prevodilaca plaćaju se na dva načina: na satu i za privatne usluge. Cijena usluga pre-

vodilaca, odnosno sudske tumača, određuje se na samom sudu i ulazi u sudske troškove, a za sat vremena iznosi 50 maraka, dok je cijena za vansudske prevode između 30 maraka za sat i 100 maraka za prevoditeljske seminare. Savez gluvih i nagluhiv RS trenutno radi na registraciji Udruženja prevodilaca znakovnog jezika

RS, koje će tada moći napraviti zvanični cjenovnik za sve usluge članova ovog udruženja i oni će preko tog udruženja dobiti plaćeno po važećem cjenovniku.

Kako su nam kazali u Savezu, tumači im je neophodan na raznim mjestima, u MUP-u, Domu zdravlja, banci, kad traže posao, pa i u vjerskim institucijama, jer ne mogu čuti molitvu.

mi, jer ne mogu čuti molitvu.

Dubravka Ostojić, predsjednica pomenatog saveza, istakla je da je u posljednjih dvije godine oko 50 prevodilaca prošlo obuku u Banjaluci, a njihove usluge gluve osobe plaćaju iz svog džepa, jer im, kako navodi, Vlada RS ne priznaje pravo na prevodioca kao personalne asistente na koje imaju pravo tjelesni invalidi.

"Ova kategorija stanovništva je zapostavljena, 90 odsto gluvih nema posao, a ni nadu da će ga dobiti. Svi zajedno strahuju od so-

cijalne bijede pred kojom su nesposobni. Primetani su i da prevodioci teško se zapošljavaju zbog problema u komunikaciji, što je najčešći izgovor da budu odbijeni. Pa moraju dokti da pričaju ili pjevaju, već da u istini rade posao za koji su se školovali", ističe ona.

Takođe je navela da su glivi najbrojnija invalidska populacija u RS, te da u Banjaluci živi oko 5.000 gluvih lica.

Danijele Perišić, koja kao prevodilac gestovnog jezika radi već 11 godina, kazala nam je da

je posao tumača interesantan, kreativan i odličan. Ivačno je intenzivno, kaže ona, biti tumač na javnim i sportskim događajima, gdje je prevodilac u obave-

Perišić

Naslov "Glivi do prevoda samo ako sami plate" potkrijepljen je podacima koji govore da su glivi "najbrojnija invalidska populacija u RS", koja većinu svojih potreba ne može zadovoljiti "zbog prepreka u komunikaciji". U tekstu se navode cijene gestovnog prevođenja koje glivi moraju sami snositi (a tumači su im potrebni na raznim mjestima, u policiji, bolnici, školi, banci, vjerskim objektima...), jer im "Vlada RS ne priznaje pravo na personalne asistente na koje imaju pravo tjelesni invalidi". Dalje se navodi kakva je praksa u drugim zemljama i dodaje da BiH u mnogočemu zaostaje kada se radi o stvaranju uslova da osobe oštećenog sluha vode kvalitetan život. Iako članak ima i "drugu stranu", odnosno predstavnicu resornog ministarstva koja govori šta je sve do sada urađeno kako bi se djeca oštećenog sluha uključila u redovnu nastavu, novinarka je uspjela vjerodostojno prikazati, tj. skrenuti pažnju na gluve i nagluve, sa negativno konitranim aspektom njihovih problema, što bi, dalekosežnije gledano, moglo uticati na odgovorne da promijene politike prema ovoj populaciji.

5.10. Vrijednost novinarskog uklona

Kod novinarskog uklona ne ocjenjuje se sadržaj teksta, već samo novinarski stav/uklon/odnos prema subjektu ili događaju o kojem se izvještava. Uklon novinara u komentaru je legitimna novinarska stvar. Međutim, na različite načine on može biti izraz novinarskog neprofesionalizma (senzacionalizma) ili političke intencije. Uklon, isto kao i sadržaj, može biti pozitivan, negativan ili neizražen.

Od 228 objava, kodirano je 160 objava sa neizraženim novinarskim uklonom, 45 sa pozitivnim uklonom i 23 sa negativnim.

Vidna je razlika između negativnih vrijednosti sadržaja objave kojih je kodirano 47 i negativnih vrijednosti novinarskog uklona kojih je zabilježeno 23.

Na ovom mjestu ćemo izdvojiti dva povezana teksta koja govore o seksualnom zlostavljanju maloljetnih djevojaka, a u kojima je zabilježen negativan novinarski uklon:

LISKOVAC Mještani šokirani otkrićem oca monstruma

Kćerke vezao konopcem za krevet i silovao

Najstarija izeta J. prijavila oca policiji kako bi spasila srednju sestru M., koja je od oca zlostavljajuća bijezala od kuće • Hajder Delanović (47) brani se šutnjom

Kuća porodice Delanović: Osam godina prisiljavao kćerke na seks

Mlada kćerka: Nije izbjegla nasrtaje

Priča o pohotnom ocu iz Liskovca kod Cazina koji je osam godina seksualno zlostavljao tri maloljetne kćerke, a čije je nastanosti otkrila kazinska policija, zaprepastila Kladuše.

Cazinski policajci i pripadnici Sektora kriminalističke policije MUP-a USK nastavnika Hajdera Delanovića (47), oca petero djece, uhapsili su nakon dojave najstarije kćerke Izete J., koja je udana na području Velike Kladuše.

Majka znala

Tužilaštvo USK vodi istragu, a kako saznajemo, izjavu su dala djeca, dok se majka Halida nije željela izjasniti. Pohotni otac se, saznajemo, brani šutnjom.

U komisijku u Liskovcu

Inteligentan i lukav

- Cijelo selo o tome brui, bilo je tu svasta. Znamo da je jedna kćerka otišla u policiju. Nije Hajder neuračunljiv, pametan je on, inteligentan i lukav. Zna izmisliti, slagati za četu ljudi. U oči te gleda i laže - kaže jedan od komšija koji je želio ostati anonimnan.

On dodaje da je uhapseni Delanović dobro živio, dok su njegove dugove pokrivali rođaci koji su živjeli u Niemačkoj, a sada je, kaže, došao mnogima.

U kući bez fasade porodice Delanović iucer smo zatekli dvije mlade kćerke. Tek su ustale, bile su zbunjene i nespretna za bilo kakav razgovor. Majka Halida je

odmah po hapšenju supruga Hajdera završila u Kantonalnoj bolnici „Dr. Irfan Ljubijankić“.

- Mami idemo svaki dan u posjetu. Zaboljelo ju je tad kad je došla policija - kazale su nam uglav M. i M.

Na pitanje oca o tome kakav je problem sa sestrama, odgovorio je: „Sad nemamo“.

Kratki odgovori

Odgovarajući na pitanje je li majka znala za sve, rekla su: „Ako je i znala, nije smjela nikome reći“. Starija sestra je na pitanje je li otac bio nasilan kazala kratko: „Bože sačuvali“!

I tu je priča dviju sultijevih djevojaka, očigledno emocionalno i fizički povrijeđenih i poniznih, prestala.

M. DEDIĆ

ŠOKANTNO U Liskovcu kod Cazina uhapšen monstrozni otac

Osam godina silovao tri maloljetne kćerke

Hajder Delanović priveden 26. februara • Od 2005. nad kćerkama zadovoljavao svoj bolesni nagon

Liskovac: Mještani iznenađeni optužbama protiv njihovog komšije

(Foto: A. Druzanović)

Kantonalno tužilaštvo u Bihacu je 26. februara, kako saznaje „Avaz“, naredio hapšenje Hajdera Delanovića (47) iz mjesta Liskovac kod Cazina zbog sumnje da je počinio produženo krivično djelo silovanja nad svoje tri kćerke u periodu od 2005. do dana hapšenja. Kćerke su u vrijeme izvršenja krivičnog djela bile maloljetne.

U tužilaštvo USK ne čle govornici o ovoj strazi, osim

što potvrđuju navode o spomenutom krivičnom djelu. Tajnost predmeta je tim veća jer su u pitanju maloljetna djeca koja su u porodičnoj kući godinama prolazila kroz nezamislive torture seksualne devijacije svog oca.

Prijavila oca

„Avaz“ saznaje da je jedna od silovanih kćerki, nakon višegodišnjeg zlostavljanja, došla u Policijsku upravu Cazina i prijavila oca.

Cazinski istražitelji su najobilnije shvatili prijavu i započeli prikupljati operativne podatke. Ispostavilo se da prijava nije bila lažna, a slučaj je potom zbog nadležnosti preuzeo Sektor kriminalističke policije MUP-a USK.

Supruzi osumnjičenog Hajdera Delanovića odmah po njegovom hapšenju je pozvano i nalazi se na liječenju u Kantonalnoj bolnici „Dr. Irfan Ljubijankić“. Osim tri

kćerke, ova porodica ima i 15-godišnjeg sina, a jedna od kćerki je udana.

Stravična optužba

U Liskovcu znaju za ovaj slučaj, ali niko ne želi javno govoriti o tome. Pojedini mještani izražavaju sumnju u ova stravična optužba jer uhapseni Delanović, prema njihovom mišljenju, ničim u javnom životu nije odavao osobu sklonu seksualnom zlostavljanju. M. DEDIĆ

Oba naslova (“Kćerke vezao konopcem za krevet i silovao” i “Osam godina silovao tri maloljetne kćerke”) su senzacionalistička sa negativnim vrijednostima sadržaja objave. U oba teksta je prisutan negativan novinarski uklon naspram oca koji se optužuje za silovanja i koji se opisuje kao pohotni monstrum. Međutim, novinar ili novinarka (navedeni su inicijali iz kojih nije moguće odrediti pol) se u ova dva teksta grubo ogriješio/la o kodekse i konvencije kojima se nalaže zaštita maloljetnih lica, pogotovo kada se radi o žrtvama krivičnih djela silovanja ili seksualnog zlostavljanja. Iako novinar ili novinarka ne navode imena maloljetnih kćerki, njihov identitet je otkriven navođenjem punog imena i prezimena oca, imena majke, imena mjesta u kojem žive, slikom kuće u kojoj žive, uz navođenje i nekih drugih detalja koji jasno otkrivaju identitet žrtava (gdje živi starija sestra koja se udala i da im baba i deda rade u Njemačkoj)! Pored toga, tekst obiluje insinucijama novinara ili novinarkе. Za većinu navoda koje iznosi u prvom tekstu, novinar ili novinarka nema izvora niti potvrde, pa nije jasno odakle je došao/la do tako detaljnih opisa višegodišnjeg zlostavljanja.

Treća naročito sporna stvar je pokušaj novinara ili novinarkе da cijeli stravični slučaj zlostavljanja djece svedu na lični porodični problem! Autor krivicu prebacuje na majku za koju piše: “Nije tajna da je majka Halida znala za prljave i nečasne rabote supruga monstruma, ali samo ona zna zašto je šutjela”. Ostaje nejasno odakle novinaru ovakva informacija, jer u istom tekstu novinar navodi da je “priča o pohotnom ocu iz Liskovca ... zaprepastila Krajinu”, iz čega se može zaključiti da stanovnici Krajine ništa nisu znali. Na ovaj način, novinar ili novinarka su krivicu za nasilje pokušali “prebaciti” i na majku, čime su, možda nesvjesno, ublažili težinu počinjenog krivičnog djela silovanja maloljetnih osoba.

Nadalje, pokušaj “pravdanja” nasilnika provejava i kroz izjave mještana koji su željeli ostati anonimni, a koji se citiraju u tekstovima: “Pojedini mještani izražavaju sumnju u ovu stravičnu optužbu, jer uhapšeni Delanović, prema njihovom mišljenju, ničim u javnom životu nije odavao osobu sklonu seksualnom zlostavljanju”. Ovim se na neki način podržavaju stereotipi da nasilnici moraju biti ili alkoholičari ili iz socijalno ugroženih slojeva, i zanemaruje činjenica da se nasilje u porodici dešava u svim društvenim slojevima, i da su nasilnici i žrtve različitog obrazovnog, profesionalnog, socijalnog i ekonomskog statusa.

5.11. Upotreba medijskog jezika

Ova je varijabla podrazumijevala kvalitativnu analizu sadržaja selektiranih medijskih objava i korištena je kao indikator senzibiliteta određenog medija ili novinara/ke prema jednoj od tri marginalizovane grupe. U okviru monitoringa analizirani su sljedeći aspekti upotrebe medijskog jezika:

- Odabir terminologije (Da li se prilikom izvještavanja o određenoj marginalizovanoj grupi koristi politički korektan jezik? Da li mediji koriste adekvatnu terminologiju shodno međunarodnim i domaćim standardima? Da li izvještavanje obiluje stereotipima?)
- Stil pisanja (Koji je dominirajući stil izvještavanja o marginalizovanoj grupi – informativan i zasnovan na činjenicama, emotivan i saosjećajan, patetičan, tendenciozan bilo pozitivno bilo negativno, navedi i druga zapažanja? Da li je tekst angažiran – posebno u smislu da se skrene pažnja na problem određene marginalizovane grupe, i da se nude rješenja za njega?)
- Rodno senzitivni jezik (Da li i u kom obimu u svom izvještavanju mediji upotrebljavaju rodno senzitivni jezik?).

Odabir terminologije - Od 228 kodiranih objava samo je u 16 zabilježena upotreba politički nekorrektna terminologije ("nepokretan", "stopostotni invalid"), dok je u 212 upotreba terminologije bila u skladu sa preporukama i međunarodnim i domaćim standardima.

Kad je riječ o stereotipima, u 222 objave nije zabilježena/kodirana upotreba stereotipa, a u 6 jeste.

Monitori su kao primjer stereotipnog izvještavanja izdvojili:

Tekst iz "Nezavisnih novina" (od 9. aprila 2013) pod naslovom "Mijenjati ulogu žene zbog većeg nataliteta" u kojem se navodi:

"Za povećanje nataliteta nisu dovoljne samo finansijske mjere, što upućuje da treba nešto mijenjati u ulozi žene i porodice i vraćati se starim porodičnim vrijednostima".

Ovakve formulacije nedvosmisleno žene svode prije svega na majke, čiji je jedini zadatak briga za reprodukciju, odnosno djecu, čime se žene jasno pozicioniraju u domen privatnog života i porodice. Vraćanje starim porodičnim vrijednostima implicira jasnu podjelu rodni uloga prema kojima je muškarac odgovoran za javni i politički život/angažman, a žena za privatni.

Tekst iz "Oslobođenja" pod naslovom "Vještaci potvrdili da je Karabegović silovatelj", u kojem se opisuje nastavak suđenja za silovanje i ubistvo Amine Šabanagić:

"Znala je jezike, njemački i arapski, te se bavila i slikarstvom, što upućuje i na to da se radilo o ambicioznoj osobi. Nakon istraživanja, moj je zaključak da ona ponašanjem ni oblačenjem ni na koji način nije mogla isprovocirati napadača, istakla je dr. Jakovac".

Iako vještakinja svjedoči u korist ubijene djevojke, njena izjava u kojem se oblačenje ili ponašanje navode kao mogući motivi zločina, potvrđuje stereotipe i predrasude kojima se implicira da je žrtva kriva za nasilje koje joj se desilo, jer je "provocirala" ili "izazivala". Na ovaj način, svjesno ili nesvjesno, umanjuje se i opravdava nasilje, a odgovornost za nasilje prebacuju na žrtvu.

U prilog na RTRS o (ne)zaposlenosti žena jedna od sagovornica je i Jadranka Kosor, bivša premijerka Vlade Hrvatske, koja je izjavila "kako je najviše zbog njenog posla trpio njen sin". Kosor je obavljala odgovornu funkciju predsjednice Vlade Hrvatske i jedna je od rijetkih žena koja je bila na ovoj funkciji, ne samo u našem regionu, nego i u svijetu. U prilogu se, umjesto isticanja njenih stručnjačkih potencijala i činjenice da je bila na ovoj funkciji, u prvi plan stavlja njena uloga majke i briga za dijete, čime se šalje poruka da je ženama bolje da se okanu visokih funkcija i odgovornih poslova, ako ne žele da zbog toga trpe njihova djeca!

Stil pisanja - Kodirano je 198 objava u kojima se koristi informativan i na činjenicama zasnovan stil pisanja, 17 tendencioznih objava, 10 objava u kojima dominira emotivan i saosjećajan stil i 3 u kojem je prisutan patetičan stil pisanja.

Kada je riječ o angažovanosti, kodirano je 48 angažovanih objava i 180 "neutralnih ili informativnih". S obzirom da je 50% objava bilo u formi redakcijskih i agencijskih vijesti, ova brojka je očekivana.

Kao primjer angažovane objave ovdje navodimo tekst objavljen na portalu depo.ba pod naslovom „Udruženje Romska suza: Sloboda izjašnjavanja Roma na popisu stanovništva u BiH ključ je borbe protiv diskriminacije“.

Za razliku od dosadašnje poprilično uobičajene medijske prakse u izvještavanju o romskoj populaciji koja se prikazuje manje-više stereotipno, u ovom tekstu jedna romska organizacija

UDRUŽENJE 'ROMSKA SUZA': Sloboda izjašnjavanja Roma na popisu stanovništva u BiH ključ je borbe protiv diskriminacije

Ponedjeljak 25. 02. 2013.

Koordinatorica iz Srebrenice Jasmina Hakić sastala se danas sa šeficom ureda Vijeća Evrope u Sarajevu Mary Ann Hennessey, a razgovarale su o Popisu stanovništva 2013. godine, slobodi izjašnjavanja stanovništva romske nacionalnosti, kao i generalno o problematici zaštite ljudskih prava, te građanskih i političkih sloboda Roma u BiH.

Najavljeno je i pokretanje kampanje "Rom znači čovjek", koja ima za cilj ohrabrivanje Roma na izjašnjavanje u smislu pripadnosti romskoj etničkoj skupini na popisu 2013. godine, edukaciju stanovništva u romskim zajednicama o procedurama pri izjašnjavanju, kao i generalnu mobilizaciju organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima građanskih i političkih prava Roma u toku ove godine, te njihovom značajnijem učešću u procesu zagovaranja reformskih procesa u BiH.

Udruženje "Romska suza" postalo je članica Koalicije "Jednakost", koja je nastala u decembru 2012. godine s ciljem da okupi organizacije civilnog društva, formalne i neformalne grupe, te pojedince koji žele zajedničkim naporima raditi na ukidanju svih ustavnih diskriminacija u BiH koje počivaju na etničkom principu.

- Ključni problemi pri izjašnjavanju, vezuju se za činjenicu da većina Roma koji se nalaze u malim općinama misle da će, time što će se izjasniti u skladu s porijeklom, izgubiti sve beneficije koje imaju kao pripadnici konstitutivnih naroda. Istina, nisu daleko od stvarnih posljedica na terenu, uzimajući u obzir sistematsku diskriminaciju manjinskih grupa u zajednici. S druge strane Romi koji su ostvarili zadovoljavajući status u društvu u velikim gradovima smatraju da ih povezivanje s romskom zajednicom može koštati položaja u društvu - navode iz Udruženja.

Brojni lideri romskih organizacija upozoravaju na različite oblike podjela pri izjašnjavanju koje mogu uslijediti, čime će se izgubiti tačan podatak o brojnosti Roma u BiH.

- Hakić je naglasila da se ovdje ne govori o pritisku da se neko treba izjasniti kao Rom, već upravo o otporu protiv različitih posrednih i neposrednih pritisaka na građane koji se žele izjasniti kao pripadnici romske nacionalnosti, što se mora zaustaviti u smislu zaštite slobode izjašnjavanja - navode iz Udruženja "Romska suza".

(Fena/eb)

(Udruženje "Romska suza") ima ulogu aktivnog političkog aktera koji iznosi jasne političke stavove u vezi sa popisom stanovništva u BiH.

Prenošenje i izvještavanje o Romima i aktivnostima njihovih udruženja u ovom kontekstu je pozitivan pomak u pravcu poboljšanja profesionalnih standarda u izvještavanju o marginalizovanim grupama i afirmaciji društveno odgovornog novinarstva.

Rodno senzitivni jezik - kad je riječ o upotrebi rodno senzitivnog jezika, kod monitorisanih medija je zabilježena različita praksa: 10 medija manje-više dosljedno koriste rodno senzitivni jezik kada navode titule i funkcije koje obavljaju žene (par izuzetaka koji su zabilježeni, skloniji smo pripisati lektorskoj omaški, nego politici medijske kuće), dok su dva medija dosljedna u nekorištenju rodno senzitivnog jezika (Vidi tabelu 9.).

Upotrebljavaju rodno senzitivni jezik	Ne upotrebljavaju rodno senzitivni jezik
Dnevni avaz	Nezavisne novine
Press RS	(ministar Nada Tešanović, sekretar Brankica
RTRS	Janković, student Selma Selman, tumač Dani-
FTV	jela Perišić, itd.)
Buka.com	TV BN
Radiosarajevo.ba	(dosljedni su u upotrebi muškog roda)
Depo.ba	
Klix.ba	

Tabela 9.

6

6. ZAKLJUČCI

Uloga medija u afirmaciji, ali i negaciji odnosno ignorisanju, prava pripadnika/ca marginalizovanih grupa značajna je i nezamjenjiva. Mediji ne samo da oslikavaju realnost već je djelom i kreiraju, odnosno utiču na određene društvene procesa, a nerijetko se mogu koristiti i kao sredstvo za pritisak na određene donosioce odluka. Nažalost, praksa u bh. medijima, a to je potvrdilo i ovo istraživanje, pokazuje odsustvo senzibiliteta medija za prava ranjivih i marginalizovanih grupa, te odsustvo kontinuiranog i angažiranog izvještavanja sa ciljem da se ovo prava ispoštuju.

U zavisnosti od svoje uređivačke politike i veza sa određenim biznis i političkim grupama, bosanskohercegovački mediji kreiraju i svoje odnose prema određenim ranjivim grupama u društvu. Kako su to grupe bez ikakvog političkog uticaja, one se nalaze u „zapečku“ uređivačkih politika, te je poražavajući podatak da se od ukupnog broja tekstova obuhvaćenih ovim monitoringom, u 12 medija, manje od 5 posto bavilo problemima i pravima tri ranjive grupe – ženama, nacionalnim manjinama, i osobama sa invaliditetom.

Na osnovu rezultata dobijenih dvomjesečnim monitoringom medija u BiH, može se zaključiti sljedeće:

- **Teme koje se tiču marginalizovanih grupa su i dalje nedovoljno zastupljene u medijskim sadržajima**

Iako trenutne statistike pokazuju kako je veliki dio stanovništva, građana i građanki, ne samo u Bosni i Hercegovini, u nekoj vrsti marginalizovanog položaja, ta društvena činjenica nije vjerodostojno oslikana u medijima. Analizirajući način na koji su mediji izvještavali o tri grupe – ženama, nacionalnim manjinama i osobama sa invaliditetom - čiji pripadnici/ce jesu marginalizovani ili trpe diskriminaciju po raznim osnovama, stiče se utisak da su njihovi problemi i sama njihova brojnost zanemarivi. U toku monitorisanog perioda, zabeleženo je 228 objava koje su tematizovale jednu od tri navedene marginalizovane grupe, najviše u štampanim medijima 118, 24 na televizijama i 86 na web portalima. Procentualno gledajući, tek 7 posto od ukupnog broja objava na portalima ticao se ovih grupacija, 4 posto je taj udio bio u novinama, a tek 1 posto na televizijama. Ovo na najbolji način ilustruje tvrdnju da mediji dodatno marginalizuju već društveno ugrožene i marginalizovane grupe.

Na tragu nalaza Mediji u BiH 2013, gdje je čak 80 procenata ispitanih istaklo kako je novinarsko djelovanje politički motivirano, i uzimajući u obzir snažni politički paralelizam prisutan u odnosima medija i centara političke moći, dolazimo i do prvog odgovora na pitanje – zašto su marginalizovane grupe dodatno marginalizovane i zanemarene u medijskom diskursu? Zbog toga što nemaju političku moć, i ne utiču presudno na političke procese i donošenje političkih odluka.

Očekivano je bilo i prije monitoringa da će se najveći broj objava odnositi na žene jer u pitanju je jedna vrlo difuzna grupacija, koja je marginalizovana po više osnova – političkom, ekonomskom, društvenom, vjerskom, a kao poseban osnov se može navesti i rodna diskriminacija koja u različitoj mjeri sublimira sve gore navedeno. U 12 analiziranih medija, 125 objava ili 55 posto odnosilo se na žene koje se nalaze u marginalizovanom položaju. Na drugom su mjestu nacionalne manjine – 70 objava ili 30 posto, a na trećem osobe sa invaliditetom – 33 objave ili 14 posto.

- **Nastavljen je trend ad hoc, manifestacionog i “humanitarnog” pisanja o marginalizovanim grupama**

Takve su na primjer teme koje „preplavljaju“ medijske sadržaje u vrijeme obilježavanja nekih praznika ili simboličkih datuma, poput 8. marta ili Međunarodnog dana Roma. Kada su osobe sa invaliditetom u pitanju, česti su povodi i centralne teme objava bila humanitarne akcije ili apeli za pomoć. Ovakvim objavama možemo pripisati tzv. “humanitarni” karakter, jer se kroz ovakve objave nastoji i obezbijediti pomoć za osobe sa invaliditetom. Apelovanjem na ljudsku humanost i solidarnost novinari i novinarka često zaboravljaju da su za rješavanje mnogih problema ove populacije zapravo nadležne vlasti (resorna ministarstva, domovi zdravlja, centri za socijalni rad, itd), i da je njihov zadatak da pozivaju na odgovornost, odnosno da ukazuju na propuste ili neodgovornost vlasti.

Kada su žanrovi u pitanju, dominiraju faktografske forme – vijesti i izvještaji. Nešto veći prostor u procentualnom smislu dobile u osobe sa invaliditetom, iako su po broju objava bile tek na trećem mjestu (14 posto od 228 objava). Više od četvrtine objava (27 posto) koje su se ticale ove grupacije bili su analitički tekstovi ili članci koji su zauzimali mnogo više prostora od vijesti i izvještaja. O problemima na koje se ukazuje u člancima govore sami predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom ili same osobe sa invaliditetom i problem se istražuje na više nivoa, za razliku od tekstova o nacionalnim manjinama, gdje je, u većini slučajeva, propuštena prilika da se podsjeti na šta se zapravo odnosi presuda Sejdić – Finci i šta bi implementacija ove presude značila za same nacionalne manjine u BiH.

- **Smanjena je upotreba stereotipnog i politički nekorektnog izvještavanja**

Iako ne postoje ranija istraživanja koja su rađena po istoj metodologiji, koja bi bila referentna za zaključak da je upotreba stereotipnog i nekorektnog izvještavanja drastično smanjena, utisak je na osnovu kvalitativne analize sprovedene u sklopu ovog monitoringa da primjera takvog izvještavanja nema mnogo. Od 228 kodiranih objava u 16 je zabilježena upotreba politički nekorektne terminologije ("nepokretan", "stopostotni invalid", „monstrum“), dok je u 212 upotreba terminologije bila u skladu sa preporukama i međunarodnim i domaćim standardima. Kad je riječ o stereotipima, u 222 objave nije zabilježena/kodirana upotreba stereotipa, a u 6 jeste.

Većina negativnog bilo je objavljeno u rubrici crna hronika, dok smo evidentirali i neloliko pozitivnih primjera izvještavanja. Tako je je tekst "Saša je prvo dijete sa autizmom koje je upisano u Srednju školu", iz Dnevnog avaza, primjer teksta kojim se pokušavaju razbiti predrasude o djeci iz autističnog spektra ili djeci sa nekim oblikom invaliditeta kojima je onemogućeno adekvatno uključivanje u formalno obrazovni sistem. Priča Sašinih roditelja otkriva čim se sve majke i očevi mogu susresti (od lješkarskog lutanja u određivanju dijagnoze autizma do iznalaženja personalnog asistenta), ali i daje neku vrstu smjernica i ohrabrenja drugim roditeljima da istraju u nastojanjima da djeci obezbijede pravo na školovanje.

- **O marginalizovanim grupama se izvještava najmanje u ekonomskom kontekstu**

Nezaposlenost i diskriminacija po osnovu zarada bila je najčešća tema koja se unutar ekonomskog konteksta odnosila na žene. O manjinama nije ni izvještavano unutar ovog konteksta. Kada je društveni kontekst u pitanju, on je bio najdominantniji, o ženama je vrlo često pisano u kontekstu (prevencije) nasilja i pomoći ugroženim ženama, što je spadalo u rubriku crne hronike (čak 38 tekstova).

- **Nema ujednačene upotrebe rodno senzitivnog jezika**

Kod monitorisanih medija je zabilježena različita praksa: 10 medija manje-više dosljedno koriste rodno senzitivni jezik kada navode titule i funkcije koje obavljaju žene (par izuzetaka koji su zabilježeni, skloniji smo pripisati lektorskoj omaški, nego politici medijske kuće), dok su dva medija dosljedna u nekorištenju rodno senzitivnog jezika, a to su Nezavisne novine i TV BN iz Bijeljine.

- **O marginalizovanim grupama govore od predstavnika/ca same populacije do političara**

U slučaju osoba sa invaliditetom za analizirane medije najkompetentniji izvori informacija bili su upravo predstavnici/ce ove grupacije (80 posto), žene koje su pogođene problemima marginalizacije i diskriminacijom govorile su u 28 posto slučajeva, dok su o nacionalnim manjinama u čak 55 posto slučajeva govorili – političari, a najmanje njihovi predstavnici (9 posto).

Od 228 kodiranih objava 29 je bilo potpisano punim imenom i prezimenom i to 19 potpisuju žene novinarke, a 10 muškarci novinari.

- **Senzacionalističko i nesenzibilno izvještavanje dominira u „crnim hronikama“**

Kao primjere senzacionalističkih naslova izdvajamo: “Kćerke vezao konopcem za krevet i silovao” “Očuh slomio lobanju trogodišnjoj pastorki”, “U nervnom rastrojstvu zaklao majku”, “Nama niko ne smeta, a mi smetamo svima”, “Djevojčice u rukama naoružanih muškaraca”, itd.

Većina senzacionalističkih naslova zabilježena je u rubrici Crna hronika i odnosila se na žene i djevojke žrtve nasilja. U ovom segmentu novinarskog izvještavanja još uvijek je primjetna nesenzibilnost i nepoznavanje fenomena rodno zasnovanog nasilja koje se i dalje svodi na problem jedne porodice ili pojedinca/ke. Čini se da je novinarima/kama i urednicima/ama (koji najčešće opremaju tekstove) jedini cilj iznijeti što više šokantnih detalja i opisa nasilja koji će privući pažnju javnosti, a pri tome se ne vodi računa da li time dodatno ugrožavaju i stigmatizuju žrtvu ili žrtve nasilja.

- **Primjeri neprofesionalnog izvještavanja i kršenja kodeksa**

U dva slučaja izvještavanja o porodičnom i seksualnom nasilju nad maloljetnicama („Dnevni avaz“, crna hronika), uz vrlo senzacionalističke i neukusne naslove (“Kćerke vezao konopcem za krevet i silovao” i “Osam godina silovao tri maloljetne kćerke”) i izražen negativni novinarski uklon naspram oca koji se optužuje za silovanja i koji se opisuje kao pohotni monstrum, autor teksta se grubo ogriješio/la o kodekse i konvencije kojima se nalaže zaštita maloljetnih lica, pogotovo kada se radi o žrtvama krivičnih djela silovanja ili seksualnog zlostavljanja. Iako novinar ili novinarka ne navode imena maloljetnih kćerki, njihov identitet je otkriven navođenjem punog imena i prezimena oca, imena majke, imena mjesta u kojem žive, slikom kuće u kojoj žive, uz navođenje i nekih drugih detalja koji jasno otkrivaju identitet žrtava!

7

7. PREPORUKE

Rezultati monitoringa i iz njih izvedeni zaključci upućuju na potrebu dodatnog edukovanja novinara i novinarki za izvještavanje o ranjivim i marginalizovanim grupama, ali i na rad sa studentima novinarstva kako bi se tokom svog formalnog obrazovanja upoznali sa ovim specifičnim vidom novinarstva, koje zahtjeva poseban senzibilitet, ne samo za prepoznavanje priče, već i za njeno pozicioniranje unutar jednog šireg koncepta ljudskih prava.

Ljudska prava su univerzalna i pisati o ljudima koji su zbog svog socijalnog statusa, nacionalne pripadnosti, seksualne orijentacije, bračnog statusa ili invaliditeta lišeni mnogih prava, znači prepoznati prava koja se krše i problem uputiti na pravu adresu i svojim izvještavanjem doprinosti stvaranju društva utemeljenog na pravu i pravdi, gdje isti zakoni važe za sve.

Objektivno i profesionalno oslikavanje situacije u kojoj živimo i tematiziranje različitih problema različitih grupa, trebalo bi da bude sastavni dio uređivačkih politika medija u BiH. Rezultati monitoringa iskazani simboličnom procentulanom zastupljenošću određenih tema i grupa ne govore u prilog odgovornih uređivačkih politika.

Posebno je zabrinjavajući podatak da je na dva javna emitera – Radio televiziji RS i Federalnoj TV, u vrijeme monitoringa, svega 18 minuta i 16 sekundi bilo posvećeno temama ili problemima sa kojima se suočavaju žene, nacionalne manjine ili osobe sa invaliditetom.

S obzirom na ulogu, prava i obaveze koje imaju javni emiteri u BiH, potrebno je obezbijediti više medijskog prostora na javnim emiterima za teme i probleme marginalizovanih i ranjivih grupa i programske sadržaje uskladiti sa Članom 3 Pravila 57/2011 o javnim radio i televizijskim stanicama koje glasi:

“Najmanje 40% sedmičnog programa će se sastojati od vijesti i drugih informativnih i obrazovnih programa. Po 10% od ukupnog sedmičnog programa namijenjenog za vijesti i drugi informativni i obrazovni program će biti posvećeno pitanjima izbjeglica i raseljenih lica u Bosni i Hercegovini, pripadnika nacionalnih manjina, te ranjivih grupa stanovništva. U cilju računanja vremena namijenjenog vijestima i ostalim informativnim i obrazovnim programima, sedmično se može računati samo jedna repriza emisije”⁸.

8 Vidjeti <http://www.cra.ba/bih/index.php?uid=1269867979>: Pravilo 57/2011 o javnim radio i televizijskim stanicama

Pored toga, potrebno je nastaviti razvijati sistem kontinuiranog monitoringa medija – analizirati prakse medijskog izvještavanja, evidentirati primjere dobrog i lošeg izvještavanja i bilježiti kršenja etičkih kodeksa, čime se može uticati kako na same uređivačke politike medija, tako i na (samo)regulatorna tijela (Vijeće za štampu BiH i Regulatorna agencija za komunikacije) koji svoje reakcije na kršenja kodeksa (i pravila) mogu do određene mjere bazirati i na rezultatima monitoringa.

Metodologija (Kodni list za praćenje medija se nalazi u prilogu) koja je korištena za monitoring koji je organizovao Helsinški parlament građana Banjaluka može poslužiti kao dobar osnov za razvijanje kontinuiranog monitoringa medija.

PRILOG: KODNI LIST

MARGINALIZOVANA GRUPA: _____

ANALIZIRANI MEDIJ: _____

DATUMI ANALIZE (upisati) _____

TRAJANJE PRILOGA (samo za radio, i TV) _____

POZICIJA OBJAVE (zaokružiti)

- Naslovna / najava
- Udarne rubrike
- Manje važne rubrike
- Najmanje važne rubrike

Broj stranice u novinama na kojoj su zabeležene objave: _____

Redoslijed priloga u vijestima, magazinima, na TV ili radiju gdje su evidentirani prilozi: _____

Opisati rubriku na webu u kojoj je evidentirana objava:

ŽANR (kombinovani žanrovi za sve medije)

- redakcijska vijest
- agencijska vijest
- izvještaj
- intervju
- reportaža
- komentar
- kolumna ili uvodnik
- članak
- izjava
- anketa
- TV paket
- hibridna forma
- nešto drugo (napisati šta) _____

OPREMA PRILOGA

- nema
- fotografija (upisati šta je ili ko je na fotografiji) _____

Za online medije:

- Foto galerija
- Snimak
- Tonski snimak

Za elektronske medije

- Samo spiker čita tekst
- Arhivski snimak
- Nijemi snimak („pokrivalica)

- Tonski snimak („telefonska izjava“)
- Video/tonski snimak
- Gostovanje u studiju
- nešto drugo (napisati šta) _____

AUTORSTVO

- ime i prezime, žena
- ime i prezime, muškarac
- inicijali
- agencija
- redakcija
- preuzeto iz drugih medija
- nepotpisano

TEME

1. Društveni kontekst (kao dominantan) I Generalno o položaju grupe II Obrazovanje III Diskriminacija IV V	2. Politički kontekst (kao dominantan) I Politička zastupljenost II Zakonski okvir III IV V
3. Ekonomski kontekst (kao dominantan) I (Ne)zaposlenost II Diskriminacija u zaradama III IV V	4. Kombinovani (dopisati samo specifične teme): I II III IV V

NAPOMENA: istraživači / ce će sami / e procjeniti u koji od dominantnih konteksta objava ili prilog spadaju, a sami će dopisati koja je to konkretna tema a odnosi se na objavu ili prilog – za to su predviđena prazna mjesta.

TIP NASLOVA / NAJAVE

1. informativno-narativni (sadrži uglavnom informativne elemente, činjenice, bez vrijednosnih elemenata. Npr: „Za Zakon glasala 32 poslanika/ce“, „U Mostaru izmjereno 22 stepena“, „Danas počinje nova grejna sezona“, itd.)
2. metaforički (simbolički) (Imaju prenešeno značenje i često sadrže igru riječi – „Ko to tamo zijeva?“, „Slučaj Radivojević: Desnica unio pometnju na ljevici“, itd.)
3. senzacionalistički (naslovi koji potenciraju šokantne činjenice i određene događaje – “Zbog smoga prijete opšta opasnost Sarajevu!”, “Usrtio suprugu maljem!”, “Sve više Roma prosi u Mostaru”, itd.)
4. emotivni (Naslovi koji namjenski bude emocije. – „Teški dani starice iz Prijedora“, „Suze i ruža za poginulu braću i sestre“, itd.)

IZVORI – BROJ

jedan

dva

tri

više

IZVORI – KARAKTER

personalizovani	depersonalizovani
a. predstavnici marginalizovane grupe	a. a. državne institucije
b. političari	b. institucije za rad sa marginalizovanim grupama
c. međunarodni akteri	c. NVO
d. eksperti	d. policija
e. NVO aktivisti	e. tužilaštvo
f. javne ličnosti	f. kulturna društva
g. građani i građanke	g. PR odjeljenja
i. neimenovani	i. Drugi mediji
j. ostalo:	j. Međunarodne institucije
	k. ostalo:

PITANJA ZA ANALIZU:

Posebno je važno kada se sami predstavnici marginalizovane grupe nađu u ulozi izvora analizirati i slijedeće:

- *Da li su to predstavnici organizacija ili pojedinci koji zbog svoje marginalizovanosti trpe diskriminaciju?*
- *Da li su to uvijek iste osobe koje se nalaze u ulozi izvora?*
- *Koliki im se značaj pridaje u tekstu (prostor, redoslijed, fotografija)?*

IZVORI – SUPROTSTAVLJENOST

- jedinstveni
- suprotstavljeni

NAPOMENA: jedinica analize je tekst kao cjelina – ukoliko monitoring tim evidentira 5 izvora, od kojih četiri zastupaju 'pro' stav, a svega jedan 'kontra', tekst se evidentira pod rednim brojem (2) kao tekst sa suprotstavljenim izvorima.

IZVORI - SOCIJALNA / DRUŠTVENA ULOGA

U kojim profesionalnim ulogama se pojavljuju subjekti objave (obavezno navesti pol/rod):

predsjednik/ica	direktor/ica,	čistač/ica
sekretar/ica	policajac/ka	maneken/ka
državnik/ica	profesor/ica	vozač/ica
umjetnik/ica	vojno lice/vojakinja,	nejasno
ostalo		

VRIJEDNOST SADRŽAJA OBJAVE

- pozitivan
- neutralan
- negativan

NAPOMENA: primjere tekstova i objava u kojima su zabilježeni pozitivni i negativni primjeri sadržaji posebno izdvojiti za dodatnu analizu i navesti kao primjere u analizi (ne sve, ali one najupečatljivije svakako)

VRIJEDNOST NOVINARSKOG UKLONA

- pozitivan
- neizražen
- negativan

NAPOMENA: primjere tekstova i objava u kojima su zabilježeni pozitivni i negativni ukloni posebno izdvojiti za dodatnu analizu i navesti kao primjere u analizi (ne sve, ali one najupečatljivije svakako) – posebno izdvojiti one u kojima je zabilježen tendenciozan i kontinuiran negativni uklon, bilo medija bilo pojedinca!

15. MEDIJSKI JEZIK

Ovaj indikator je kvalitativan i podrazumijeva dubinsku analizu objave, te odgovore na pitanja koja slijede.

1. ODABIR TERMINOLOGIJE

- a. Da li se prilikom izvještavanja o marginalizovanoj grupi koristi politički korektan jezik (adekvatna terminologija)?

- Da Ne

Navedite primjere:

b. Da li izvještavanje obiluje stereotipima?

Da Ne

Navedite primjere:

2. STIL PISANJA

a. Koji je dominirajući stil izvještavanja o marginalizovanoj grupi – informativan i zasnovan na činjenicama, emotivan i saosjećajan, patetičan, tendenciozan bilo pozitivno bilo negativno, navedi i druga zapažanja?

b. Da li je tekst angažiran – posebno u smislu da se skrene pažnja na problem određene marginalizovane grupe, i da se nude rješenja za njega?

Da Ne

Navedite primjere:

3. RODNO SENZITIVNI JEZIK

- a. Da li i u kom obimu u svom izvještavanju mediji upotrebljavaju rodno senzitivni jezik (novinarka, Romkinja, ministarka, profesorica, itd.)?

Da

Ne

Navedite primjere:

LITERATURA

Knjige:

- Abazović, D., Mujkić, A., Vehabović, F., Vajzović, E. (ed.) "Mjesto i uloga 'Ostalih' u Ustavu BiH i budućim ustavnim rješenjima za BiH", Sarajevo, FPN, 2010.
- Balkanski medijski barometar Bosna i Hercegovina 2011 (2012). Ur. Nataša Tešanović. Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Bauer, A. Thomas, Oliver Vujović (ed.). "Media And Minorities in South East Europe" Vienna, SEEMO, 2006.
- Bašić-Hrvatini, S., M. Thompson and T. Jusić. Razjedinjeni propadaju: Javni radio-televizijski servisi u multietničkim državama. Sarajevo: Mediacentar, 2008.
- Biro za ljudska prava, Analiza o primjeni državnog Zakona o zaštiti prava manjina u BiH, Biro za ljudska prava, Tuzla, 2009.
- Batler, Dž., E. Laklau i S. Žižek. Kontigencija, hegemonija, univerzalnost. Zagreb: Jesenski i Turk, 2007.
- Batler, Dž. Nevolje s rodnom (prevela: Mirjana Paić-Jurinić), Zagreb: Ženska infoteka, 2000.
- Berger, P., & Luckmann, T. The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. Garden City, NY: Doubleday, 1996.
- Burr, V. Social Constructionism. UK: Routledge, 2003.
- Browne, R. D. (ed.). Ethnic Minorities, Electronic Media and the Public Sphere: A Comparative Approach. Hampton Press, 2005.
- Capotorti, F. "Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities". New York: UN, 1991.
- Bugarski, R. Jezik i identitet, Beograd, XX vek, 2010.
- Cormack, M. „Minority Languages, Nationalism and Broadcasting: The British and Irish examples“. Nations and Nationalism (vol 6 / no 3), 2000.
- Dardić, Dragana i Milkica Milojević (2010). Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama. Banja Luka: Helsinški parlament građana.

- Dardić, Dragana i Milkica Milojević (2011). Smjernice i preporuke za društveno odgovorno izvještavanje u cilju suzbijanja nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasila. Banja Luka: Vlada Republike Srpske/Gender centar – Centar za jednakost i ravnopravnost polova.
<http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/centri/gendercentarrs/media/vijesti/Documents/Smjernice%20za%20izvjestavanje%20o%20nasilju.pdf>
- Engineer, A. A., „Media and Minorities: Exclusion, Distorsion and Stereotypes“. Economic and Political Weekly (vol 34 / no 31), jul / avgust 1999. Strana 2132
- Extra, G., and K. Yagmur, “Language Diversity in Multicultural Europe: Comparative Perspectives on immigrant minority languages at home and at school“. Discussion Paper, No 63, MOST Programme, UNESCO.
- Hamilton, D. Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1981.
- Jakubowicz, K., „Persons Belonging to National Minorities and the Media“. International Journal on Minority and Group Rights, vol 10, Netherlands, 2004. Strana 295
- Jusić, T. and E. Hodžić. On Marings: Media and Minorities in South East Europe. Sarajevo: Mediacenter / ANALITIKA, 2010.
- Kanižaj, Igor. “Manjine – između javnosti i stvarnosti: nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001. – 2005“. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2006.
- Kellner, D. Media culture. London: Routledge, 1995.
- Klarić, Ž. Govor mržnje u medijima. Novi Sad: Cenzura, 2009.
- Korni, D. Etika informiranja. Beograd: Clio, 1999.
- Kristeva, J. „Žensko vreme“, Gledišta, 1 – 2 , Beograd, 1990.
- Mediji u BiH 2013. - medijske slobode, profesionalizam i izazovi (2013). Sarajevo: Millenium promocija BiH i IPSOS Puls. Pripremljeno za: Udruženje/udruga BH novinari, podržano od Friedrich Ebert Stiftung BiH. Elektronski format izvještaja dostupan je na www.bhnovinari.ba: Istraživanje: Mediji u BiH 2013, medijske slobode, profesionalizam i izazovi
- Mladenović, D. i Vučković, D. Govor mržnje prema lezbejskoj i gej populaciji u elektronskim medijima. Beograd: Labris, 2007.

- Mlađenović, L. Društveni mehanizmi homofobije. Beograd: Labris, 2010.
- Mlađenović, L. Intervju. Repovi fašizma u Srbiji. H-Alter, Hrvatska alternative, 2010.
- Mujkić, Asim. "We, the Citizens of Ethnopolis". Sarajevo: Centar za ljudska prava, 2008.
- Osmančević, Enes (2009). Demokracija i komunikacija. Sarajevo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Petković, Brankica (ed). "Media Preferences and Perceptions: A Survey Among Students, Ethnic Minorities and Politicians in Slovenia". Ljubljana: Mirovni institute, 2009. Str. 80–81.
- Radojković, M. i T. Đorđević. Osnove komunikologije. Beograd: Čigoja, 2001.
- Riggins, S. H., ed. The Language and Politics of Exclusion: Others in Discourse. Canada: Sage Publishers, 1997.
- Ružičić-Novković, Milica Mima (2003). Rečnik invalidnosti, Novi Sad: Dnevnik štamparija i NSUSH, 2003.
- Savić, Svenka, i dr. Rod i jezik. Novi Sad: Ženske studije i istraživanja / Futura publikacije, 2009.
- Sekulić, S. „Odnos identiteta, pola i „ženskog pisma“ u francuskom poststrukturalističkom feminizmu“, Sociologija, LII, No 3, 2010: 237 – 252.
- Tuller, David. "Priručnik za izvještavanje o različitostima". London, Media Diversity Institute, 2003.
- Turčilo, Lejla (2004). Internet i političko komuniciranje u državama u tranziciji: Slučaj Bosna i Hercegovina, stručni rad u Medijska istraživanja, god. 10, br. 1. 55-66.
- Unger, R. K. Representations: Social constructions of gender. Amityville, NY: Baywood, 1989.
- Valić Nedeljković, Dubravka. Rodna perspektiva izvora informacija u vodećoj dnevnoj štampi u Srbiji. Kultura 131, 2011: 255-277
- Valić Nedeljković, Dubravka, ur. Media Discourse of Poverty and Social Exclusion. Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011.
- Van Dijk, A. Teun. "The Mass Media Today: Discourses of Domination or Diversity?". Ljubljana: Javnost, 1995, str. 29

Analize / istraživanja:

- Bogdanović, Sanja. "Perspektive ravnopravnosti 'ostalih' ". Objavljeno 15. jula 2008. na Pulsu demokratije, dostupno na: <http://www.pulsdemokratije.net/index.php?id=952&l=bs>.

- Fond za otvoreno društvo. Budućnost informisanja na manjinskim jezicima u Srbiji - ka optimalnom i održivom modelu. Beograd: Srbija, 2007
- Manjine i mediji, sadržano u Regionalnom glasniku za promociju kulture manjinskih prava i međuetničke tolerancije, broj 1. Sarajevo / Split / Novi Sad: Mediaplan / STINA / Novosadska novinarska škola, 2004.
- Marko, D. (autor). „Komparativna analiza tretmana Roma u medijima Bosne i Hercegovine i regiona tokom 2005, 2007. i 2008. Godine“. Sarajevo: Media plan institut, 2008.
- Marko, D. (ur.). PROMIomicanje medijske odgovornosti u multikulturalnim društvima. Sarajevo: Media plan institut, 2008.
- Sarnavka, S. Put do vlastitog pogleda: Kako čitati, slušati, razumjeti medijske tekstove i medijsku kulturu. Zagreb: BaBe, 2010.
- Savić, S. sa saradnicama. Životne priče žena sa invaliditetom u Vojvodini. Centar živeti uspravno / Zavod za ravnopravnost polova, 2009.
- Serenčeš, Ž., „Informisanje na jezicima nacionalnih manjina i deetatzacija“. Novi Sad: Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2009.
- Tajić, Lea (ur.) “Mediji i religija”. Sarajevo: Konrad Adenauer Stiftung, 2007.
- Živanović, Miroslav (ur.) “Ljudska prava u BiH 2008”. Sarajevo: Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, 2009.
- Životne priče žena sa invaliditetom u Vojvodini (2009) , Milica Bracić, Milica Mima Ružičić-Novković, Svenka Savić, pdf: <http://www.czuns.org/dokumenti/2009/zpzs>.

Naslov:

IZVJEŠTAVANJE O MARGINALIZOVANIM I RANJIVIM GRUPAMA U
BOSNI I HERCEGOVINI: ANALIZA MEDIJSKIH SADRŽAJA

Autori/ce:

Davor Marko
Dragana Dardić

Izdavač:

Helsinški parlament građana Banja Luka

Grafička dizajnerica:

Maja Ilić

Štampa:

Grafid, Banja Luka

Tiraž:

500

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

316.344.7:32.019.5

МАРКО, Давор

Izveštavanje o marginalizovanim i ranjivim
grupama u Bosni i Hercegovini : analiza medijskih
sadržaja / [autori/ce Davor Marko, Dragana
Dardić]. - Banja Luka : Helsinški parlament
građana, 2013 (Banja Luka : Grafid). - 78 str. :
ilustr. ; 21x21 cm

Tiraž 500. - Bibliografija: str. 75-78.

ISBN 978-99938-28-19-8

1. Дардић, Драгана [аутор]

COBISS.BH-ID 3963416

9 789993 828198